

iʔ čaptíkʷłs Sɬaʔáłqs

Okanagan Grouse Woman
Captíkʷł Study Guide

by Sɬaʔáłqs (Lottie) Lindley
with John Lyon

Literary study guide compiled by Christopher Parkin
with Graham Wiley-Camacho

Notes

This study guide is based on data in the book, *Okanagan Grouse Woman: Upper Ničola Narratives*, by Sɬaʔálq̓s (Lottie) Lindley, compiled and edited by John Lyon, translated by Sɬaʔálq̓s, Sarah McCleod and John Lyon, and published by the University of Nebraska Press. Okanagan Grouse Woman, as published, is primarily a work of descriptive linguistics, but linguist John Lyon has gone a step further than is typical, and he includes ḡsəłxčiń only transcriptions of Sɬaʔálq̓s' narratives with the intention of helping ḡsəłxčiń language learners. For this work, we are grateful. In this study guide, it is our aim to make the teachings of Sɬaʔálq̓s accessible to new speakers of ḡsəłxčiń by increasing the accuracy of the transcription of Sɬaʔálq̓s narratives, using a standardized spelling system for the transcription, and creating ancillary materials (vocab lists, comprehension and personal questions, translation exercises). This effort is meant to help apprentice speakers to master the ḡsəłxčiń words, phrases and grammar shared by Sɬaʔálq̓s so that her dialect of ḡsəłxčiń can be appreciated, celebrated and perpetuated.

For this work, we have selected Sɬaʔálq̓s' čaptíkʷt for study. Graham Wiley-Camacho and Christopher Parkin have updated the transcription with the standardized ḡsəłxčiń spelling system used at Sɬáxatkw ḡsəłxčiń Sɬmaʔmáyaʔtń to teach literacy to the children who are now growing up as ḡsəłxčiń speakers. Christopher has also identified vocabulary used by Sɬaʔálq̓s that would be new for learners who have studied the materials of the Salish Curriculum Project and Fluency Transfer System. New vocabulary is listed together at the beginning of each lesson and identified in the text with English translations in the sidebar. The Salish Curriculum Project and Fluency Transfer System is a comprehensive ḡsəłxčiń curriculum and teaching methodology that has been developed by Salish School of Spokane and The Paul Creek Language Association under the guidance and leadership of fluent ḡsəłxčiń speaker Sɬamtíčaʔ (Sarah) Peterson. Learners should study the materials in this work after mastering the following texts: *ṅsəłxčiń 1, čaptíkʷt 1, ḡsəłxčiń 2, čapítkʷt 2, ḡsəłxčiń 3, čaptíkʷt 3, iʔ smay̓ničúts Kʷikʷitás, iʔ smay̓ničuts Sɬaʔálq̓s*, and *Dora aʔ kɬčaptíkʷt*.

We are immensely grateful to have the opportunity to learn ḡsəłxčiń from Sɬaʔálq̓s and we thank her and her family for helping us. We are also grateful to John Lyon, Sarah McCleod, and everyone else who worked to ensure that Sɬaʔálq̓s' teachings can be celebrated and learned throughout the Syilxúlaʔxʷ.

way̓ liml̓mx.

Sɬáxatkw ḡsəłxčiń Sɬmaʔmáyaʔtń

Salish texts by Sɬaʔálq̓s (Lottie) Lindley © 2016 by the Board of Regents of the University of Nebraska and reproduced here for educational purposes only.

Ancillary materials Copyright 2021 by Salish School of Spokane and made available to ḡsəłxčiń learners with a Creative Commons License. Interested persons may reproduce and share this work for non-commercial educational purposes so long as credit is given to the authors. No commercial reproduction of this work is allowed.

01. ታ čkčxʷípla?s i? sňklip

s?a?úms

xa?ňam / xa?ňaňt / xa?ňntim	to warn
qilxʷm	to be people
kʷaňtqňt	to plant s/t

čaptíkʷt

1. qšápi? kʷukʷ t xi?wílx i?... i? sňklip ቺ čkčxʷípla?sts i? třmxʷúla?xʷ. itlí? kʷukʷ tačxʷú..ý. uť čut kʷukʷ alá? lut i? qaqxʷíx ka? čxʷuýs i? ī siwtkʷ. uť n?atxʷúla?xʷ i? siwtkʷ, kʷukʷ ta?lí...? lkʷut sič ī ?áčqa?. uť lut ilí? t kťqaqxʷíx. uť atá? xi?wílx kʷukʷ uť, uť i? sqilxʷ čut kʷukʷ “lut ka?kín ksxʷuýmp ŋapná? sňlxňaňt. atá? ksčxʷúya?x i? ýlmixʷm.” uť kʷukʷ i? pətpətwína?xʷ čut, “?a... kstímthns ixí? i? ýlmixʷm. kʷu stəxʷčňčutx km̄ i? naqš xňxňaňt ſminks kʷu? kskʷiňtm̄.”	
2. uť ixí? s?awsqʷlím̄sělx ki? xi?wílx i? sňklip. uť kli? Ŋačňtm̄aňx kʷukʷ uť čuňtm̄aňx, “xa?ňtúlms i? snəqsilxʷm̄p ? kʷu? kskť?imňtp uť lut kʷu? t kť?imňtp. ilí? ŋapná? ninws mi? p kʷuň t xňlut. lut t ksqilxʷm̄p nixʷ.” uť kťšxaň. xi?wílx iti? sňklip. uť ilí? ŋapná? ī Čiýčiýayaqš ti? t čəčxi? i? t'wist i? smarň?ím̄. kťyemyámxʷa? uť ksqʷsqʷsía?. uť ilí? t'wistělx mat ī stla?kíňs i? třmxʷúla?xʷ. ixí? čaptíkʷt ī sňklip i?... i? čaptíkʷts tə kʷuňs i? třmxʷúla?xʷ. uť i? ī ta?kín i? ſminks ksxʷuýys i? qaqxʷíx i? t siwtkʷ, uť xʷuý. uť km̄ ta?kín uť čut “lut,” uť lut ilí? ታ kťqaqxʷíx. ixí? ŋapná? i? sáma? kʷa? čkʷaňtqsts i?... i? qaqxʷíx. waý.	warn place name to plant

sňsúxʷna? swtitiň

- 1a. qšápi?, swit a? čkčxʷípla?s i? třmxʷúla?xʷ ?
 č. swit i? sčuts la?kín i? qaqxʷíx ka? čxʷuý ?
 č. ታ n?atxʷúla?xʷ i? siwtkʷ, ixí? uť ka?kín ka? č?áčqa? ?
 ē. səx?kinx uť i? sqilxʷ čut, “lut ka?kín ksxʷuýmp ŋapná? sňlxňaňt ?
 h. ačiňstř i? sqʷlixʷ t pətpətwína?xʷ ?

- 2a. swswit xʷuýy ?awsqʷlím̄sělx ?
 č. ታ čqʷliwm̄ i? pətpətwína?xʷ, swit i? xi?wílx ?
 č. t swit xa?ňtiňaňx i? pətpətwína?xʷ ?
 ē. ha? i? pətpətwína?xʷ kť?imňsělx i? snəqsilxʷsělx na?t sňklip ?
 h. stím i? kťšxan ?
 i. čkiň Čiýčiýayaqš ?
 k. swit i? kʷuňs i? třmxʷúla?xʷ ?

k. ɬapná? stím a? čkʷaňtqsts i? sm̥sáma? ?

aňčávt sw̥tiň

1a. kí ka?kín ki? kʷ xi?wílx t skłə?a? ? maýxít.

č. swit km̥ stím čkčkʷípla?střms ? maýxít.

č. ha? kʷ n?atxʷúla?xʷ t sča?áqʷ ? səx?kinx ? səxkinx uť lut ?

ə. ĩ kʷinx ki? kʷ ?áčqa? t̄l aňčítxʷ ɬapná? s̥l̥čaňt ? maýxít.

h. ha? p k̥tqaqxʷílxm̥ na?t asl̥láxt t sča?áqʷ ? səx?kinx ? səxkinx uť lut ?

i. swit aňylmíxʷm̥ ? ha? x̥ast aňylmíxʷm̥ ? maýxít.

k. sw̥swit i? skʷskʷistsəlx i? pətpətŵina?xʷ i? ĩ asnəqsílxʷ ? maýxít.

č. ha? p stəxʷčňčúta?x na?t asnəqsílxʷ t̄e qipčm̥ ? səx?kinx ? səxkinx uť lut ? maýxít.

kʷ. stím i? kʷiňtxʷ swit t spi?scítt ? swit i? kʷiňtřms stím ? maýxít.

2a. ha? p ɬawsqʷliw̥m̥ na?t asl̥láxt t ksýa?tň km̥ t t̄eňʷt̄eňʷtaň ? səx?kinx ? səxkinx uť lut ? maýxít.

č. swit i? x̥a?ňnt̥sís t spi?scítt ? swit i? x̥a?ňnt̥íxʷ ? maýxít.

č. swit nýčaýp čkč?im̥stxʷ ? swit nýčaýp čkč?im̥střms ? maýxít.

ə. t stím kʷuňl aňčítxʷ ? t slíp ? t x̥lut ? maýxít.

h. t n̥kʷspiňtk, ha? kʷ čuňtxʷ stím ixí? sič k̥tsxáň ? maýxít.

i. ha? kʷ ktyárm̥xʷa ?. ha? kʷ ksqʷsqʷsía? ? maýxít.

k. p ta čtaňn̥m̥, ha? asl̥láxt čxʷuýy ĩ ta?kín aňxmiňk ksxʷuýys ? səx?kinx ? səxkinx uť lut ? maýxít.

č. stím asčkʷáňtq t sča?áqʷ ? stím aksčkʷáňtq t̄e sča?áqʷ ? maýxít.

skł?iýsm̥ t s?um̥s

aksčkʷúl: rewrite the bolded verb form(s) to match the listed transitive aspects/tenses. Do not change the subject or object of the verb. Translate each new form to English.

1a. q̥sápi? kʷukʷ + xi?wílx i? sník̥lip t̄a čkčxʷípla?sts i? tm̥xʷúla?xʷ.		
a. actual/habitual		
č. progressive		
č. imperfect		
ə. future		
h. future imperfect		
i. present durative		
k. imperf durative		
č. fut. durative		
kʷ. fut. imperf. durative		

kʷ. past perfect		
I. future perfect		

1č. q̄sápi? kʷukʷ + xi?wílx i? sňk̄lip +a čkčxʷípla?sts i? tm̄xʷúla?xʷ.

a. past/present		
č. continuative		
č. progressive		
ə. imperfect		
h. future		
i. future imperfect		

1č. ut n̄?atxʷúla?xʷ i? siwtkʷ, kʷukʷ ta?lí...? lkʷut sič ī ?áčqa?.

a. actual/habitual		
č. progressive		
č. imperfect		
ə. future		
h. future imperfect		
i. present durative		
k. imperf durative		
ķ. fut. durative		
kʷ. fut. imperf. durative		
ķʷ. past perfect		
I. future perfect		

1ə. kʷu stəxʷčňčutx km̄ i? naqs x̄lxčaĺt x̄minks kʷu? kskʷiťtm̄.

--	--	--

a. past/present		
č. actual/habitual		
ć. imperfect		
ə. future		
h. future imperfect		
i. present durative		
k. imperf durative		
ķ. fut. durative		
ķʷ. fut. imperf. durative		
ķʷ. past perfect		
l. future perfect		

1h. *kʷu stəxʷčńčutx km̥ i? naqs ḫl̥xčal̥t ḫminks kʷu? kskʷit̥m̥.*

a. past/present		
č. actual/habitual		
ć. continuative		
ə. progressive		
h. imperfect		
i. future imperfect		

2a. *ut kli? čačńtm̥aļx kʷukʷ ut čuńtm̥aļx, "xa?n̥túlm̥s i? snəqsilxʷm̥p ?"*

a. actual/habitual		
č. continuative		
ć. progressive		
ə. imperfect		

h. future		
i. future imperfect		

2č. <i>ut kli? ūac̓ntmālx kʷukʷ ut čun̓tmālx, "xaʔn̓túlm̓s i? snəqsilxʷm̓p ?"</i>		
a. actual/habitual		
č. continuative		
č. progressive		
ə. imperfect		
h. future		
i. future imperfect		

2č. <i>kʷu? ksk̓t?imn̓tp ut lut kʷu? t̓k̓t?imn̓tp.</i>		
a. past/present		
č. actual/habitual		
č. continuative		
ə. progressive		
h. imperfect		
i. future imperfect		

2ə. <i>ixí? čaptíkʷt̓ i s̓níklip t̓ə kʷułs i? tm̓xʷúla?xʷ.</i>		
a. actual/habitual		
č. continuative		
č. progressive		
ə. imperfect		

h. future		
i. future imperfect		

2h. *ixíʔ ŋapnáʔ iʔ sámaʔ kʷaʔ čkʷan̤tqsts iʔ... iʔ qaqxʷłx.*

a. past/present		
č. continuative		
č. progressive		
ə. imperfect		
h. future		
i. future imperfect		

smýčinm̤

1a. aksčkʷúl: ḥmýčinm̤t kí ḥsəlxčiň. kʷułm̤t iʔ sčuts Sčaʔálqs t akłknxčútň.

1. We rule over (cust) him for YOU.	
2. They ruled you.	
3. I am ruling (prog) you guys.	
4. This is the one that we ruled.	
5. She is ruling (cur rel) you guys.	

1č. aksčkʷúl: ḥmýčinm̤t kí ḥsəlxčiň. kʷułm̤t iʔ sčuts Sčaʔálqs t akłknxčútň.

1. Could you food-gather the camas for ME?	
2. We are food-gathering (cur rel) the biscuit root for you guys.	
3. Are you going to be food-gathering for yourself?	
4. I am food-gathering (prog) the bitterroot.	
5. Did they food-gather the glacier lily for you?	

1č. aksčkʷúl: ḥmýčinm̤t kí ḥsəlxčiň. kʷułm̤t iʔ sčuts Sčaʔálqs t akłknxčútň.

1. Why did she take it from you?	
2. (You) Take it from HER!	

3. We always take that from YOU.	
4. I am going to be taking it from you guys.	
5. Are you taking (cur rel) it from US?	

2a. aksčk'wúl: ḥmýčinmṇt kí ḥsəlxčiṇ. k'wulmṇt i? sčuts Sča?áls t akčknxčútn.

1. She was being (actual) looked at by the monster.	
2. Who is that looking (cur rel) at you?	
3. Could you look at it for ME?	
4. Why are they looking (prog) at you guys?	
5. Did she look at your man?	

2č. aksčk'wúl: ḥmýčinmṇt kí ḥsəlxčiṇ. k'wulmṇt i? sčuts Sča?áls t akčknxčútn.

1. She is being (cur rel) told it by them.	
2. (You guys) Tell her it!	
3. Did I already tell you that?	
4. Why are we telling (prog) YOU the truth?	
5. What did she start to say?	

2č. aksčk'wúl: ḥmýčinmṇt kí ḥsəlxčiṇ. k'wulmṇt i? sčuts Sča?áls t akčknxčútn.

1. Could you warn her for me?	
2. We are not going to warn you again.	
3. Why don't they ever warn you guys?	
4. She never warns you, does she?	
5. She warned ME about what you do?	

2ə. aksčk'wúl: ḥmýčinmṇt kí ḥsəlxčiṇ. k'wulmṇt i? sčuts Sča?áls t akčknxčútn.

1. (You guys) Wait for it!	
2. (You) Wait for her for ME!	
3. Why isn't she (prog) waiting for you guys?	
4. Is this what you waited for?	
5. What waited for you for 3 hours.	

2h. aksčk'wúl: ḥmýčinmṇt kí ḥsəlxčiṇ. k'wulmṇt i? sčuts Sča?áls t akčknxčútn.

1. The stood up and they left.	
2. We are standing (cur rel) by the fire.	
3. She is standing (actual) them by the fire.	
4. Are you guys standing (prog) up on the shore?	
5. Are they going to be standing in the barn?	

2i. aksčkʷúl: ḥmýčinmṇt kí ḥsəlxčiṇ. kʷułmṇt i? sčuts Sɻa?áłqs t akłknxčútn.

1. Is she going to be doing it today?	ha? ksəčkʷúli? s ɻapná? sɻíxčaít?
2. Could you do this for ME?	
3. Is that what we are going to make?	
4. Are you making (cur rel) that for us?	
5. We make it for you guys.	

2k. aksčkʷúl: ḥmýčinmṇt kí ḥsəlxčiṇ. kʷułmṇt i? sčuts Sɻa?áłqs t akłknxčútn.

1. What did she plant for US?	
2. Are you going to be planting it for me?	
3. Is this what you guys planted?	
4. (You guys) Plant it for us!	
5. We planted them for YOU.	

02. i? ነxa?x?ítkʷ 1

s?a?úms

ńtlípitkʷ	tear / break up in water
stət?iqlʷ	become visible (more than one)
nəqsitkʷ	one body of water / unified water
xʷa?tkʷwílx	inundate / flood / become lots of water
s̓w̓aaw̓	dry up / water recedes
ńsw̓aaw̓	withdraw water
kt̓xʷəxʷitkʷ	fill with water

čaptíkʷ+

1. ɬsápi? kʷu? čmaýxíts i? ɬəxəx̓łłap. uť kʷu? čusəlx axá? alá? ńtəqitməlx uť axá? i? s̓ílxʷa? i? t̓ikʷt. ilí? kʷukʷ i? ነxa?x?ítkʷ a? čaax̓lwis čxił. uť kʷukʷ ixí? čtiyáqʷt i? ነxa?x?ítkʷ. uť k̓la? k̓l xwiłtət k̓l... k̓l y̓ačiń, k̓l taaw̓ kʷu ta čxʷuýy, ilí? i?... i? t̓ikʷt. tałt ilí? ńqʷast uť ixí? čumstsəlx t ነxa?x?ítkʷ. uť ixí? i? pəptwína?xʷ i? kʷu? maýxíts kʷu? čus tiyáqʷt i? ነxa?x?ítkʷ. uť pəpułłst i? naqs, uť... uť yałt, xʷuý k̓ls, tačk̓l... Stump Lake.	
2. k̓l? kʷukʷ ki?... uť kʷukʷ k̓l? yałt ixí? i? qaqxʷílx uť k̓w̓iłk? i? siw̓t̓kʷ kʷukʷ a? čx?it. uť ití? xi?wílxəlx uť ilí? ńcxʷaxʷ. uť ixí? ki? ilí? ነxa?x?ítkʷ a? čxʷylwis. uť čk̓tpa?xstín ixí? uť ɬsápi? kʷu ta čskul k̓l Kamloops. kʷu ta č?ukʷst̓m i? sm̓sáma? i? ī truck. uť čwikst̓m i?... i? s̓xəx̓c̓i? ečta?ákʷ. xi? kʷa? mat ta čn̓aq m̓t ńtlípitkʷ m̓t čn̓was. uť ixí? i? sáma? ki? ɬułs t Stump Lake. kʷa? xʷ?it i?... i? stət?iqlʷ i? s̓xəx̓c̓i?. čut ixí? pəptwína?xʷ, ɬsápi? kʷukʷ lut ixí? ilí? st̓m kʷukʷ eč... čxił t ńyxʷut uť y̓at a? čcl̓cał. uť y̓a·t ixí? ta?t?ákʷ i? s̓xəx̓c̓i? uť t̓iqlʷ uť ɬapn̓? uť čsap uť t̓i? t̓ikʷt. uť ixí? ɬəxəx̓łłap čutəlx xi?... ilí? ነxa?x?ítkʷ ilí? i? s̓ílx̓.	tear in water become visible
3. uť i? k̓w̓iłt čutəlx axá? i? t̓ikʷt ī ነxa?x?ítkʷ kʷa? mat nəqsitkʷ t̓l... i? t̓l s̓ílxʷa? i? t̓l siw̓t̓kʷ tačk̓l ... t̓l S̓w̓kna?qínx, k̓a ńk̓mapl̓qs uť... uť k̓l P̓ntiktn̓. ixí? t siw̓t̓kʷ kʷukʷ k̓la? tačxʷuýy, la?kíń m̓t xʷa?tkʷwílx, la?kíń m̓t s̓w̓aaw̓. uť ixí? čmistís mat ixí? t swit ńsw̓aaw̓ m̓t kt̓xʷəxʷitkʷ. ixí? i? s̓čaptíkʷ+ts axá? la? i? t̓ikʷt. ta?l?i? ነxa?x?ítkʷ mat. ɬsápi? ist̓mtíma? kʷu? eččusts "lut k̓la? p sxʷuýx ta čklaxʷ. lkʷilxəx itlí?, čm̓ kʷ xnułt." kʷa? ɬsápi? i? sqilxʷ ta?l?i? čxa?n̓stís i? sqʷasía?s, ečmaýy̓xíts t... i? t st̓m lut t̓ xast. ixí? i? čaptíkʷ+ ixí? i? t̓ikʷt k̓la? čułmstsəlx t Stump Lake. ixí?.	one water S̓rip̓inktn̓i inundate; dry up withdraw water

s̄nsúxʷna? sw̄t̄tiḥn

- 1a. k̄a?kín uč s̄ílxʷa? i? t̄ikʷt ?
- č. st̄mtim uč čtiyáqʷt ?
- č. čkiň i? t̄ikʷt ilí? k̄l xwič, k̄l taѡn ?
- ə. əx?kistm̄ i? naqs i? n̄xa?x?ítkʷ ?
- h. k̄a?kín t̄e xʷuý naqs i? n̄xa?x?ítkʷ ?

- 2a. x?kinm̄ i? siw̄tkʷ a? čx?it ?
- č. k̄a?kín t̄e xʷuý S̄a?álqs ta čxʷuý k̄l s̄nma?máya?tñ ?
- č. ī st̄im ka? č?ukʷst̄m̄ S̄a?álqs i? k̄l s̄nma?máya?tñ i? k̄l Tk̄mlups ?
- ə. st̄im i? čwikst̄m̄ t̄ S̄a?álqs uč əčta?ákʷ ?
- h. x?kim̄ i? s̄xəčci? m̄t cn̄was ?
- i. səx?kinx uč i? sáma? ?um̄s i? t̄ikʷt “Stump Lake” ?
- k. q̄sápi?, čkiň i? t̄mxʷúla?xʷ la?kín ɬapná? ti? t̄ikʷt ?
- k. əciňt̄ i? ɬəxəčč̄ap ?

- 3a. t̄l k̄a?kín uč čnəqsitkʷ i? n̄xa?x?ítkʷ t̄ t̄ikʷt ?
- č. x?kinm̄ uč čxʷa?tkʷwílx km̄ čs̄w̄aώ i? siw̄tkʷs i? n̄xa?x?ítkʷ t̄ t̄ikʷt ?
- č. əciňst̄m̄ t̄ st̄mtíma?s S̄a?álqs ?
- ə. q̄sápi?, əx?kistm̄ i? sqʷasía?s t̄ sqilxʷ ?

aňčáw̄t sw̄t̄tiḥn

- 1a. st̄im i? maýxítm̄s aňɬəxəčč̄ap ?
- č. swit i? skʷstúla?xʷs i? s̄ílxʷa? t̄ikʷt ki?ka?t k̄l as̄hilí?tñ ?
- č. ha? kʷ č?axlwís ? k̄a?kín ki? kʷ čxʷuý kʷ ta č?axlwís ? maýxít.
- ə. kʷ t̄e kʷəkʷiým̄lt, ha? kʷ tiyáqʷtmím̄n ? swit i? čktiyáqʷm̄stxʷ ? səx?kinx ? səx?kinx uč lut ? maýxít.
- h. ī ha?kín t̄ xwič ki? kʷ mut ? ī ha?kín t̄ xwič ki? mut aňmisxást slaxt̄ ? maýxít.
- i. ha? as̄hilí?tñ ī ȳačiňs i? sa?títkʷ km̄ t̄ikʷt ka? čkʷułłi? səx?kinx ? səx?kinx uč lut ?
- k. st̄im i? misňqʷást t̄ t̄ikʷt i? ī aňt̄mxʷúla?xʷ ? st̄im i? mistíta?pt ? maýxít.
- k. k̄a?kín ki? p ȳlyált na?t̄ as̄ixláxt̄ t̄ skt̄a?a? ? k̄a?kín ki? p sȳlyált̄a?x t̄e x̄lap ?

- 2a. swit i? n̄čxʷxitm̄s t̄ spi?sc̄ítt ? swit i? n̄čxʷxitxʷ ? maýxít.
- č. k̄a?kín ki? p čskul̄ na?t̄ askʷiňt̄m̄ p t̄e s̄čečmála? ? maýxít.
- č. kʷ t̄e skʷəkʷiým̄lt, ha? č?ukʷst̄m̄s i? ī n̄a?úkʷm̄n ? səx?kinx ? səx?kinx uč lut ?
- ə. t̄ sča?áqʷ, ha? sčta?ákʷ asčwík ? maýxít.
- h. st̄im asčňtl̄pítkʷ t̄ sča?áqʷ ? st̄im aksčňtl̄pítkʷ t̄e ča?áqʷm̄ ? maýxít.
- i. k̄íka?t̄ k̄l as̄hilí?tñ, ha? i? t̄mxʷúla?xʷ uč n̄yxʷut uč ȳat a? ččl̄čał? səx?kinx ? səx?kinx uč lut ?

- k. stím asčsíx̄l̄x ɬapná? t s̄lx̄ałt? stím aksčsíx̄l̄ t̄ ɬap? maýxít.
- 3a. ha? i? n̄xa?x̄?ítkʷ t̄ t̄íkʷt km̄ sa?títkʷ i? l̄ asňilí?tn̄? stím i? skʷstúla?xʷs? maýxít.
- č. ha? kʷ n̄stiłs kʷu yəȳat kʷu nəqsitkʷ? ha? kʷ čn̄wñxʷína? uť kʷu t̄plak i? k̄l nəqsitkʷ kʷu? ta č̄lał? səx?kinx? səx?kinx uť lut? maýxít.
- č. ha? qʷaý kʷ ta čxʷuý i? k̄l N̄k̄mapl̄qs? i? k̄l S̄nípińkt̄n? səx?kinx? səx?kinx uť lut? maýxít.
- ə. ha? qʷaý ta čxʷa?tkʷwílx i? tm̄xʷúla?xʷ l̄ asňilí?tn̄? səx?kinx? səx?kinx uť lut? maýxít.
- h. t̄ sc̄a?áqʷ, ha? kʷ n̄sw̄n̄aw m̄t t̄kt̄xʷəxʷitkʷ? maýxít.
- i. kʷ t̄ t̄ skʷəkʷiýmłt, ačiństr̄ms astr̄ntíma?, aňqáqna? ? maýxít.
- k. swit i? ɬa?n̄nts t̄ spi?sc̄ítt? swit i? ɬa?n̄ntíxʷ? maýxít.
- č. kʷ t̄ t̄ skʷəkʷiýmłt, swit n̄ȳaýp čxa?n̄stúms? swit n̄ȳaýp čxa?n̄stíxʷ? maýxít.
- kʷ. t̄ spi?sc̄ítt, swit i? čuńtxʷ, "lkʷiłxəx"? swit i? čuńts, "lkʷiłxəx"? maýxít.
- č. ha? kʷ ɬnumt̄ t̄ sk̄t̄a?a? ? x?kinm̄? maýxít.

sk̄t̄?iýsm̄ t̄ s?um̄s

aksčkʷúł: rewrite the bolded verb form(s) to match the listed transitive aspects/tenses. Do not change the subject or object of the verb. Translate each new form to English.

1a. ɬsápi? kʷu? čmaýxíts i? ɬa\x̄x̄ł\x̄ap.		
a. past/present		
č. continuative		
č. progressive		
ə. imperfect		
h. future		
i. future imperfect		

1č. uť kʷu? čusəlx̄ axá? alá? N̄t̄aql̄t̄məlx̄ uť axá? i? s̄lxʷa? i? t̄íkʷt.		
a. actual/habitual		
č. continuative		
č. progressive		
ə. imperfect		
h. future		

i. future imperfect		
---------------------	--	--

1č. *tałt ilí? nqʷast uł ixí? čum̓stsəłx t n̓xa?x?ítkʷ.*

a. past/present		
č. continuative		
ć. progressive		
ə. imperfect		
h. future		
i. future imperfect		

1ə. *uł pəpułłst i? naqs, uł... uł yält, xʷuy' k̓ls, tačkl... Stump Lake.*

a. actual/habitual		
č. progressive		
ć. imperfect		
ə. future		
h. future imperfect		
i. present durative		
k. imperf durative		
k̓. fut. durative		
kʷ. fut. imperf. durative		
kʷ. past perfect		
l. future perfect		

2a. *uł čk̓tpa?xstín ixí? uł q̓sápi? kʷu t̓a čskul k̓l Kamloops.*

a. actual/habitual		
č. continuative		
ć. progressive		
ə. imperfect		

h. future		
i. future imperfect		

2č. *kʷu t̥a č?ukʷst̥m i? sm̥sáma? i? ī truck.*

a. past/present		
č. continuative		
č. progressive		
ə. imperfect		
h. future		
i. future imperfect		

3a. *ixí? t siw̥t̥kʷ kʷukʷ k̥la? tačxʷúy, la?kín m̥t xʷa?tkʷwílx, la?kín m̥t sw̥faw̥.*

a. actual/habitual		
č. progressive		
č. imperfect		
ə. future		
h. future imperfect		
i. present durative		
k. imperf durative		
č. fut. durative		
kʷ. fut. imperf. durative		
č. past perfect		
l. future perfect		

3č. *ixí? t siw̄tkʷ kʷukʷ k̄la? tačxʷúy, laʔkín m̄t xʷa?tkʷwílx, laʔkín m̄t sw̄qaw̄.*

a. actual/habitual		
č. progressive		
ć. imperfect		
ə. future		
h. future imperfect		
i. present durative		
k. imperf durative		
ḁ. fut. durative		
kʷ. fut. imperf. durative		
ḁkʷ. past perfect		
l. future perfect		

3č. *Ikʷilxəx itlí?, čm̄ kʷ xnum̄t.*

a. actual/habitual		
č. progressive		
ć. imperfect		
ə. future		
h. future imperfect		
i. present durative		
k. imperf durative		
ḁ. fut. durative		
kʷ. fut. imperf. durative		
ḁkʷ. past perfect		
l. future perfect		

3ə *kʷa? q̄sápi? i? sq̄ilxʷ ta?li-? čxa?n̄stis i? sq̄wasía?s, ačmaýýxits i? t stím̄ lut t̄ xast.*

a. past/present		
-----------------	--	--

č. continuative		
č. progressive		
ə. imperfect		
h. future		
i. future imperfect		

smýčinm̄

1a. aksčkʷúl: ḥmýčinm̄t k̄l ḥsəlxčiň. kʷułm̄t i? sčuts Sča?áłqs t akčknxčútň.

1. They are going to be traveling around.	
2. Far were my travels.	
3. We are going to start our travels tomorrow.	
4. Did you guys travel last year?	
5. I won't be there. I am traveling (cur rel).	

1č. aksčkʷúl: ḥmýčinm̄t k̄l ḥsəlxčiň. kʷułm̄t i? sčuts Sča?áłqs t akčknxčútň.

1. Tomorrow I am going to be fighting.	
2. Why are they fighting you over it?	
3. We are going to fight you guys.	
4. I am fighting (cur rel) them for it.	
5. Does she always fight you?	

1a. aksčkʷúl: ḥmýčinm̄t k̄l ḥsəlxčiň. kʷułm̄t i? sčuts Sča?áłqs t akčknxčútň.

1. They call us “French people”.	
2. She calls (cont.) me “sweety”.	
3. Shall I read it to YOU?	
4. Are you going to be reading it?	
5. Do you know why we call you, “wild” ?	

2a. aksč̕wúl: ነምຢັນມນት ຂີ የສາລັກືນ. ຂ່ວຸ້ມນິຕີ ສົດສະພາບລັກ ຕາກຕົກນັກຈູ່ທີ່.

1. We never come around there.	
2. I started coming around when I was twelve years old.	
3. Are you going to bring him around?	
4. I am bringing (cur rel) him around for YOU.	
5. Are you guy going to be coming by this evening?	

2c. aksč̕wúl: ነምຢັນມນິຕີ ຂີ የສາລັກືນ. ຂ່ວຸ້ມນິຕີ ສົດສະພາບລັກ ຕາກຕົກນັກຈູ່ທີ່.

1. Good idea (you) !	
2. I planned it for YOU.	
3. She is thinking (prog) of it for you.	
4. Are you planning (cur rel) it?	
5. We are going to be planning it for you guys.	

2c. aksč̕wúl: ነምຢັນມນິຕີ ຂີ የສາລັກືນ. ຂ່ວຸ້ມນິຕີ ສົດສະພາບລັກ ຕາກຕົກນັກຈູ່ທີ່.

1. What time are they going to be taking us there?	
2. Does she always take you there?	
3. We are not going to take you guys with our truck.	
4. I took you there twice.	
5. Are you taking (cur rel) there for HER?	

2a. aksč̕wúl: ነምຢັນມນິຕີ ຂີ የສາລັກືນ. ຂ່ວຸ້ມນິຕີ ສົດສະພາບລັກ ຕາກຕົກນັກຈູ່ທີ່.

1. I am going to be tearing them from the water.	
2. Did she tear it out of the water for you?	
3. (You) Tear it out of the water for ME!	
4. Are are (cur rel) tearing it out of the water for you guys.	
5. The water monster tore us out of the water and ate us.	

2h. aksčkʷúl: ነምຢັນມ່າ ຂີ ነສ່າລັກືນ. ກ່ວຸ່ມ່າ ໃຫ້ ສັບສົດ ສົາກຳລັງ ຕໍ່ເກົ່ານັກົມ.

1. (You) Show it / make it visible!	
2. (You guys) Don't show yourselves!	
3. Does she show you it?	
4. Is that what you showed?	
5. (You guys) Show US it!	

2i. aksčkʷúl: ነምຢັນມ່າ ຂີ ነສ່າລັກືນ. ກ່ວຸ່ມ່າ ໃຫ້ ສັບສົດ ສົາກຳລັງ ຕໍ່ເກົ່ານັກົມ.

1. (You guys) Move it for HER!	
2. You guys were sleeping (cur rel) so we moved you.	
3. Could you move mine for me?	
4. They (prog) are moving us.	
5. We always move you because you're always lazing about.	

3a. aksčkʷúl: ነምຢັນມ່າ ຂີ ነສ່າລັກືນ. ກ່ວຸ່ມ່າ ໃຫ້ ສັບສົດ ສົາກຳລັງ ຕໍ່ເກົ່ານັກົມ.

1. Shall I remove it for YOU?	
2. They removed you guys because you were fighting.	
3. (You guys) Remove it!	
4. She removed by thing.	
5. Do you know why we always remove you?	

03. i? ነxa?x?ítkʷ 2 na?t 3

s?a?úms

ńkmip	end of a landform / a pass
txʷa?qíñ	lots of hair
čkʷsal̓kr̓mst / kʷsal̓km̓nt	misuse something

čaptíkʷt

1. ɬsápi? kʷukʷ i? čaptíkʷt, axá? i? t̓ikʷt kʷukʷ. ɬas?asíl i? t... t ነxa?x?ítkʷ a? čtiyáqʷt i? t̓ikʷt, i? ənýxʷtitkʷs i? t siw̓tkʷ. u? ití? i?.. i? naqs pəpułst u? ixí? sxʷuýs, t̓ix̓l k̓l.. tačk̓l.. ka ńkmips i? t̓ikʷt. u? ixí? sxʷuýs. u? xʷuýsts i? siw̓tkʷ k̓l sňxa?čín̓ms, kʷa? čkʷil̓k i? siw̓tkʷ. u? kičx ixí? k̓l Stump Lake. u? ilí? ńcxʷaxʷ i? siw̓tkʷ.	end
2. u? ɬsápi? kʷu ta č.. púti? kʷu ta čqýam̓ k̓l Kamloops. u? lut kʷa? kʷu ta čxʷýlw̓is ka?kín, lut kʷu ta kt̓n̓xʷýlw̓istn̓. u? ixí? kʷu.. wikn̓tm̓ i?.. i? t čxił t čt̓akʷ i? čl̓cał. s?xilx ki? ?uŕsəlx t Stump Lake. kʷa? ixí? mat itl̓i? ነxa.. itl̓i? m̓t ixí? sčt̓akʷs i? a? čl̓cał. kʷa? ɬsápi? čutəlx ixí? kʷukʷ y̓a..t ixí? čl̓cał. u? lut ilí? ta ksiw̓tkʷ u? kli? i? siw̓tkʷ i? xʷuýsts a? ነxa?x?ítkʷ u? kt̓kt̓iwsəsəlx. ixí? i?.. i? smým̓yaýs ixí?.	
3. i? ነxa?x?ítkʷ alá? i? i? t̓ikʷt. i? tk̓milxʷ. i? t wísxən a? qəpqin̓t̓ns, tałt kʷukʷ txʷa?qíñ. ti? ɬay kʷukʷ i? qəpqin̓t̓ns. sqilxʷ t tk̓milxʷ. u? i? k̓wiłt i? sqilxʷ wiks ixí?. u? čut kʷukʷ i? ɬəx̓əx̓ł̓xap, "lut ksł̓a?ł̓a?stíp. wikn̓tp, mi? p qal̓ilt. ta?l̓i? ḥa?x̓á?. lut aksł̓a?ł̓a?ám̓. wiks swit u? m̓ayn̓t̓s nažm̓t, lut aksñstíls 'ińčá? k̓n̓ ča?kʷ wikn̓'. kʷ s̓qílt̓a?x. ta?l̓i? ḥa?x̓á?."	lots of hair
4. u? y̓ayyá..t i? i? t̓ikʷt kʷukʷ ək̓t̓n̓xa?x?ítkʷ. u? axá? alá? i? i? t̓ikʷt sq̓lt̓mixʷ u? tk̓milxʷ. u? ixí? axá? i? mkʷiwt i? "Lha?čína?k" u?.. u? "Sqʷmałst", ixí? i? skʷists axá? i?.. i? ?asíł. u? axá? i? t̓ikʷt, ነxa?x?ítkʷ. u? t̓xʷuý k̓l.. tačk̓l T̓k̓mlups, i? xw̓it čk̓li? i? t̓ikʷt, i? s?uŕs i? sáma? t Stump Lake. ixí? kʷukʷ kli? sc̓l̓cał. u? i? tiyáqʷt alá? i? ነxa?x?ítkʷ i? siw̓tkʷ. u? atl̓a? yałt i? pəpułst u? kli? kič u? ilí? k̓wul̓l ixí? t̓ikʷt. lut kʷukʷ ilí? ta kt̓t̓ikʷt.	
5. u? ixí? kʷu ta č.. ?awskúl ɬsápi?, wikn̓tm̓ i? ta čta?t̓?ákʷ a? čl̓cał. kʷa? mat sc̓x̓it̓ atá? ta ńskʷut a? čl̓cał, u? ńcxʷaxʷ t siw̓tkʷ u? mat ilí?, m̓t ti?ákʷ. ta ksəčxʷił i? s̓ačxʷíps m̓t ta?t̓?ákʷ a? čl̓cał. u? ixí? i? sáma? ?uŕs t Stump Lake. ixí? nixʷ a? ነxa?x?ítkʷ tačk̓li?. ixí? ɬsápi? i? smým̓yaýs ití? i? ነxa?x̓á?x?ítkʷ y̓ayyá? ta?kín. i? skʷuŕls i? t̓mxʷúla?xʷ u? ta?l̓i? i? ɬəx̓əx̓ł̓xap č̓xa?stísl̓x. č̓xa?stísl̓x i? siw̓tkʷ kʷa? ilí? itl̓i? i? qaqxʷíx ka? č̓at̓?i?t̓n̓eł̓x. y̓at stím̓ t̓l̓ siw̓tkʷ kʷisəlx u? ?i?tsəlx. ixí? č̓am̓stím̓eł̓x i? t̓ikʷt. ixí? a? č̓xa?stísl̓x i?	

sqilxʷ. lut ta čkʷsałtkm̕sts, lut stim̕ ta čnqʷa?ítkʷsts i? kast i? stim̕ i? i siwłkʷ. ta?l? čxa?stísəlx i? čwčwíxa?. ixí?.	misuse
--	--------

s̓nsúxʷna? sw̓t̓it̓n̓

- 1a. n̕kʷn̕xitkʷ i? n̕xa?x?ítkʷ a? čtiyáqʷt i? i t̓ikʷt ?
č. ka?kiń ka? čtiyáqʷt tkas?asíl i? n̕xa?x?ítkʷ ?
č. n̕kʷn̕xitkʷ i? n̕xa?x?ítkʷ ki? p̓epułst ?
ə. t̓e p̓epułst i? n̕xa?x?ítkʷ, ka?kiń ki? sxʷuýs ?
h. stim̕ xʷuýsts i? n̕xa?x?ítkʷ k̓l s̓nxa?čín̕ms ?
i. ka?kiń ki? kičx i? n̕xa?x?ítkʷ ? əx?kinm̕ i? siwłkʷ t̓e kičx ?

- 2a. ka?kiń ka? čq̓yáṁ S̓a?ál̕qs t̓e xi?xw̓t̓m̓ ?
č. səx?kinx uť lut ta čxʷyl̓wis ka?kiń t̓e xi?xw̓t̓m̓ S̓a?ál̕qs ?
č. stim̕ i? s̓cwiks S̓a?ál̕qs ta čxʷuý k̓l Tk̓mlups mi? q̓yáṁ ?
ə. səx?kinx uť čum̕stsəlx i? t̓ikʷt “Stump Lake” ?
h. q̓sápi?, čkiń n̕ilí? la?kiń Stump Lake ?

- 3a. čkiń i? qəqpiňt̓ns i? tk̓milxʷ n̕xa?x?ítkʷ ilí? i t̓ikʷt i? k̓l N̕təq̓iłəm̕lx ?
č. stim̕ i? s̓cwiks i? sqilxʷ ?
č. əcińt̓ i? Łəx̓əx̓ł̓xp ksəx?kist̓m̓ swit kswíki?s i? n̕xa?x?ítkʷ i? i t̓ikʷt ?
ə. səx?kinx uť kʷ s̓q̓ílt̓a?x + akswíkm̕ i? n̕xa?x?ítkʷ ?

- 4a. stim̕ ilí? i? i y̓ay̓át i? t̓ekʷtikʷt ?
č. stim̕ i? Pať n̕xa?x?ítkʷ i? i t̓ikʷt i? k̓l N̕təq̓iłəm̕lx ?
č. swit i? skʷskʷistsəlx i? Pať n̕xa?x?ítkʷ i? i t̓ikʷt i? k̓l N̕təq̓iłəm̕lx ?
ə. x?kinm̕ mi? kʷułł t̓ikʷt ilí? k̓l a? čum̕stsəlx “Stump Lake” ?

- 5a. stim̕ i? s̓cwiks S̓a?ál̕qs ta č?aw̓skúł q̓sápi? ?
č. x?kinm̕ ta čxʷil̓ i? s̓fačʷíps a? čn̕yxʷitkʷ sc̓l̓cał ?
č. sw̓swit a? čxa?stísəlx i? siwłkʷ, i? n̕xa?x?ítkʷ ?
ə. səx?kinx uť čxa?stísəlx i? siwłkʷ i? Łəx̓əx̓ł̓xp ?
h. stim̕ i? s̓c̓kʷińsəlx i? Łəx̓əx̓ł̓xp i? tl̓ siwłkʷ ?
i. səx?kinx uť lut ta čkʷsałtkm̕stm̓ i? t̓ikʷt ? səx?kinx uť lut ta čnqʷa?ítkʷst̓m̓ i? kast i? i siwłkʷs i? t̓ikʷt ?
k. stim̕ nixʷ čxa?stím̕ itl̓i? i? t̓ikʷt ?

aňčáwt sw̓t̓it̓n̓

- 1a. ha? p čtiyáq^wt anwí? na?+ ask^wiňt ŋapná? t spiňtk^w? maýxít.
č. ha? k^w nýx^wtitk^w t sča?áq^w? ha? k^w snýx^wtítk^wa?x +e sča?áq^w? maýxít.
č. ha? k^w pəpuľst t sňk^wspiňtk? ha? asláxt pəpuľst? maýxít.
ə. ha? ḥm wiňtx^w u+ čk^wil'k i? siw^wtk^w? ɬa?kín ki? wiňtx^w? maýxít.
h. ɬa?kín ki? nčcx^wntix^w i? siw^wtk^w t spi?scílt? ɬa?kín + aksňčx^wám i? siw^wtk^w +e ḥlap? maýxít.
- 2a. ɬa?kín ki? k^w čqýam k^w +e timt spiňtk? ɬa?kín ki? k^w čqýam k^w +e ɬapňkstspíntk u+ timt? maýít.
č. k^w +e sk^wək^wiyml̄t, čkiň i? ḥx^wylwistňs asəqsílx^w? čaknílx^w? ha? kiwl̄x km̄ sič? ha? ḥaňt km̄ kəkalí? maýxít.
č. ha? pňkiň ki? wiňtx^w čt?ak^w stím i? tl̄ siw^wtk^w? maýxít.
ə. ɬíka?t kíl aňčítx^w, ha? la?kín x^w?it t siw^wtk^w? ha? třik^wt? ha? čnpřátl̄a?x^w? ha? čnhm̄hmr̄ula?x^w? maýxít.
- 3a. ha? wisxň aňqəpqíntň? ha? k^w kwəsxnáya?qn̄? maýxít.
č. ha? k^w tx^wa?qíń? ha? swit l̄ asnəqsilx^w tx^wa?qíń? swit mistx^wa?qíń i? tl̄ asl̄xláxt? maýxít.
č. stím asčla?λá? t spi?scílt? stím aksčla?λá? +e ḥlap? maýxít.
ə. ha? čqáł?ílt i? l̄ asnəqsílx^w ŋapná? t sňx^wta?l̄? ha? q^way p +a čqáł?ílt na?+ asl̄xláxt? səx?kinx? səx?kinx u+ lut? maýxít.
- 4a. ha? ḥxa?x?ítk^w i? l̄ tək^wtík^wt ɬíka?t kíl asňilí?tn? səx?kinx? səx?kinx u+ lut? maýxít.
č. ha? čmistíx^w i? s?úmla?x^ws i? mək^wmk^wiňt i? l̄ asňilí?tn? stím i? s?úmla?x^ws? maýxít.
č. ha? q^way k^w +a čx^wuy kíl Tkm̄lups? ha? q^way k^w +a čx^wuy kíl Ntəqíləm̄lx? səx?kinx? səx?kinx u+ lut?
ə. ha? k^w pəpuľst ŋapná? t spiňtk^w? ha? k^w tiyáq^wt u+ aňxa?tús pəpuľst? səx?kinx? səx?kinx u+ lut? maýxít.
h. k^w k^wnxspiňtk ki? k^w k^wuňl̄ t tk̄milx^w / sq̄lmix^w? k^wnxspiňtk astřmk?ílt +e k^wuňl̄ t tk̄milx^w? k^wnxspiňtk asq^wsí? +e k^wuňl̄ t sq̄lmix^w? maýxít.
- 5a. t sča?áq^w, stím asčwík u+ ta?ák^w? ɬa?kín ki? ta?ák^w? maýxít.
č. swit i? nčx^wtsis asíwst t spi?scílt? swit nčx^wtitx^w i? siwsts? maýxít.
č. swit i? ksčx^wxítms aksíwst ŋapná? t sňx^wta?l̄? swit aksčx^wxítm i? ksiwsts? maýxít.
ə. swit i? sk^wists asčx^wíl̄ t sňmňkáws? swit i? sk^wists asxmnňkáws u+ ḥx^wil̄nts? maýxít.
h. čkiň asňa?x^wíp? tl̄ ɬa?kín astřmáli?s? ha? púti? p čnqilx^wcn̄tl̄ sňa?x^wípr̄p? maýxít.
i. stím a? čxa?stíx^w? swit a? čxa?stíx^w? swit a? čxa?stúms? maýxít.
k. čtla?kínstp i? s?iňnřp na?+ asnəqsílx^w? ha? tl̄ siw^wtk^w čkistp i? s?iňnřp? səx?kinx? səx?kinx u+ lut? maýxít.
k. swit a? č?am̄stur̄ms? swit a? č?am̄stíx^w? maýxít.
k^w. ha? stím čk^wsaňtkrm̄stx^w? səx?kinx u+ čk^wsaňtkrm̄stx^w? maýxít.
k^w. ha? swit čk^wsaňtkrm̄stms? ha? swit čk^wsaňtkrm̄stx^w? maýxít.
l. swit i? səx^wňq^wa?ítk^wm i? l̄ asnəqsílx^w? ha? anwí? čmisňq^wa?ítk^wstx^w? maýxít.

sk̤t̤iysm̤ t s̤um̤s

aksčkʷúl: rewrite the bolded verb form(s) to match the listed transitive aspects/tenses. Do not change the subject or object of the verb. Translate each new form to English.

1a. <i>uť ití? i? naqs pəpuļst uť ixí? sxʷuy̤s, tixłx ka n̤kmips i? tikʷt.</i>		
a. actual/habitual		
č. progressive		
č. imperfect		
ə. future		
h. future imperfect		
i. present durative		
k. imperf durative		
k̤. fut. durative		
kʷ. fut. imperf. durative		
k̤. past perfect		
l. future perfect		
2a. <i>uť lut kʷa? kʷu ta čxʷy̤lwis ka?kín, lut kʷu ta k̤n̤xʷy̤lwistn̤.</i>		
a. past/present		
č. progressive		
č. imperfect		

a. future		
h. future imperfect		
i. present durative		
k. imperf durative		
č. fut. durative		
kʷ. fut. imperf. durative		
č. past perfect		
l. future perfect		

2č. *uť ixí? wikt̪m i? t čxiť t čt̪akʷ i? čl̪čal̪.*

a. actual/habitual		
č. continuative		
č. progressive		
ə. imperfect		
h. future		
i. future imperfect		

3č. *uť lut ilí? ta ksiwtkʷ uť kli? i? siwtkʷ i? xʷuýsts a? n̪xa?x?ítkʷ uť k̪t̪kt̪iwsasəlx.*

a. actual/habitual		
č. continuative		

č. progressive		
ə. imperfect		
h. future		
i. future imperfect		

3a. *ut čut kʷukʷ i? λəχəχλ̥χap, “lut ksλa?λa?stíp. wičítp, mi? p qalílt.”*

a. past/present		
č. actual/habitual		
č. continuative		
ə. progressive		
h. imperfect		
i. future imperfect		

3č. *lut aksn̥stíls ‘inčá? kn̥ ča?kʷ wičí’. kʷ sqiíta?x.*

a. past/present		
a. actual/habitual		
č. progressive		
č. imperfect		
h. future imperfect		
i. present durative		
k. imperf durative		
č. fut. durative		
kʷ. fut. imperf. durative		
č. past perfect		
l. future perfect		

5a. <i>i? skʷuɬ̑s i? t̑mxʷúla?xʷ uɬ̑ ta?l̑ i? λəχəəχλ̑χap čxa?stísəlx.</i>		
a. past/present		
č. continuative		
č. progressive		
ə. imperfect		
h. future		
i. future imperfect		
5č. <i>ixí? čɻamstímałx i? t̑tikʷt. ixí? a? čxa?stís i? sqilxʷ.</i>		
a. past/present		
č. continuative		
č. progressive		
ə. imperfect		
h. future		
i. future imperfect		
5č. <i>lut t̑a čkʷsałtkm̑sts, lut stim̑ t̑a čnqʷa?ítkʷsts i? k̑ast i? stim̑ i? l̑siw̑t̑kʷ.</i>		
a. past/present		
č. continuative		
č. progressive		
ə. imperfect		
h. future		
i. future imperfect		

5ə. *lut ta čkʷsałtkʷsts, lut stim̓ ta čnqʷaʔítkʷsts i? kast i? stim̓ i? i siwłtkʷ.*

a. past/present		
č. continuative		
ć. progressive		
ə. imperfect		
h. future		
i. future imperfect		

smýčinm̓

1a. aksčkʷúl: ḥmýčinm̓t kí ḥsəlxčiň. kʷułm̓t i? sčuts Sčaʔáłqs t akłknxčúth̓.

1. It's poured in because you poured it in.	
2. Could you more ME (in) some water?	
3. We already poured it in for you.	
4. Are you already pouring (cur rel) it in?	
5. Is she pouring (prog) it in for YOU GUYS?	

2a. aksčkʷúl: ḥmýčinm̓t kí ḥsəlxčiň. kʷułm̓t i? sčuts Sčaʔáłqs t akłknxčúth̓.

1. Are they going to be seeing her?	
2. We will see you guys later.	
3. Will I be seeing you guys later?	
4. I saw your underwear (for ya).	
5. What did you guys see? A caribou is what we saw.	

2č. aksčkʷúl: ḥmýčinm̓t kí ḥsəlxčiň. kʷułm̓t i? sčuts Sčaʔáłqs t akłknxčúth̓.

1. What (who) do they call (hab) you by?	
2. Shall we read it to YOU?	
3. (You guys) Say it out loud in a loud voice!	
4. What is it called?/What is the word?	
5. I think she is going to pronounce it now.	

2č. aksčkʷúl: ኮምýčinmánt kí ኮስኤልxčiň. ኮʷułmánt i? sčuts Sča?áłqs t akčknxčútň.

1. We separated it for YOU.	
2. Is she going to be separating it?	
3. Could you separate these for me?	
4. Are those the one you separated?	
5. Why do they separate it for you guys?	

3a. aksčkʷúl: ኮምýčinmánt kí ኮስኤልxčiň. ኮʷułmánt i? sčuts Sča?áłqs t akčknxčútň.

1. Are you looking (prog) for them?	
2. Is she looking (cur rel) for it for YOU?	
3. What will you guys be looking for?	
4. We were looking (act) for you guys all night.	
5. I looked for it or you guys.	

3č. aksčkʷúl: ኮምýčinmánt kí ኮስኤልxčiň. ኮʷułmánt i? sčuts Sča?áłqs t akčknxčútň.

1. What are you going to tell about?	
2. Did we tell YOU GUYS about it already?	
3. I am going to be telling about it all night.	
4. Is she telling (prog) YOU about it?	
5. Are they telling (cur rel) you guys about it now?	

5a. aksčkʷúl: ኮምýčinmánt kí ኮስኤልxčiň. ኮʷułmánt i? sčuts Sča?áłqs t akčknxčútň.

1. I venerated you.	
2. Is she venerating (cur rel) you?	
3. We are going to be venerating you guys.	
4. Are you venerating (prog) it?	
5. Does she venerate it for YOU?	

5č. aksčkʷúl: ኮምýčinmánt kí ኮስኤልxčiň. ኮʷułmánt i? sčuts Sča?áłqs t akčknxčútň.

1. Is she going to be feeding you guys?	
2. We fed her for YOU.	
3. Are they going to feed him for you?	
4. I am feeding (cur rel) her now.	

5. Does he always feed you?	
-----------------------------	--

5č. aksčk'wúl: ḥmýčinmánt kí ḥsəlxčiń. kwulmánt i? sčuts Sča?álqs t akčknxčútň.

1. Am I misusing (prog) it?	
2. I am going to be misusing them.	
3. Don't misuse him on MY account!	
4. Is that the one that you guys misused?	
5. Why does she always misuse you?	

5ə. aksčk'wúl: ḥmýčinmánt kí ḥsəlxčiń. kwulmánt i? sčuts Sča?álqs t akčknxčútň.

1. Could you launder this for me?	
2. We laundered everything for YOU.	
3. Are you laundering (cur rel) it for them?	
4. She is going to be laundering them for you guys.	
5. This is what we laundered?	
6. They are going to launder it.	

04. i? ነњa?њ?ítk^w 4

s?a?úms

pípiłk ^w t	broken bones / osteoporosis / arthritis
*pípiłk ^w iws (break one's spine); ነpiłk ^w us (break one's neck)	

čaptík^w+

1. lut ታ čmistín ተ e ksčaptík ^w ts axá? t smýmaý, nažm̄t i? smýmýaýs. k ^w uk ^w i? tk̄milx ^w a? čkram. ksnýak ^w míxa?x ka nsk ^w uts axá? i? tič ^w t Nt̄eqitəmíx. ut čkram k ^w uk ^w i? tk̄milx ^w ut ḥačm̄ k̄l ənýx ^w titk ^w ut wiks i?... i? tk̄milx ^w a? čkram t nýx ^w titk ^w . ut k ^w uk ^w x ^w ?i..t i? qəpqiňt̄hs. ut tačt k ^w uk ^w čxič ta kskwwažn̄. ut k ^w uk ^w ixí? ut ka?ítat i? k̄l ነt̄ita?pt ut lut nix ^w wiks ut tičlx.	
2. ut t̄e tx ^w uý ut wiks nix ^w . ut ixí? sčutxəlx i? ነњa?њ?ítk ^w . ixí? k ^w uk ^w ነњa?њ?ítk ^w a? č... axá? i? tič ^w t. ut q̄sápi? ixí? Nancy Michel wiks, k ^w uk ^w , ilí? ččňačňálx i? sč?aq ^w . ut nixl̄ms t.. i? siw ^w t ^w . ut ḥa?λ?úsm̄ ut wiks i? tk̄milx ^w ta?ák ^w . ut sək ^w tiws tk̄milx ^w ut sək ^w tiws qaqx ^w lx. ut ixí? tk̄milx ^w lut t̄ q̄sápi? itlí?... tli? ut q̄lq̄ilt, pípiłk ^w t*. ut ḥal. ut sčutxəlx ixí? t̄l wiks k ^w uk ^w ki? xílm̄ ití?. ut ixí? čutəlx alá? tk̄milx ^w t̄ ነњa?њ?ítk ^w axá? i? tič ^w t. waý.	

sňsúx^wna? swititň

- 1a. ha? čaptík^w! Sča?álqs i? smýmýaýs ?
- č. swit a? čkram ?
- č. ka?kiň ki? ksnýak^wmíxa?x i? tk̄milx^w ?
- ə. ka?kiň ki? ḥačm̄ i? tk̄milx^w ?
- h. stím i? sčwiks i? tk̄milx^w k̄l nýx^wtitk^w ?
- i. swit tx^wa?qíń ? swit čxič ta kskwwažn̄ ?
- k. x?kinm̄ t̄a ka?ítat i? k̄l ነt̄ita?pt ?
- č. stím a? čkists i? tk̄milx^w t̄ ilí? i? ነt̄ita?pt ?
-
- 2a. stím i? sčwiks i? tk̄milx^w t̄ tx^wuý k̄l tič^w ?
- č. swit i? wiks i? ነњa?њ?ítk^w t̄a ččňačňálx i? sč?aq^w ?
- č. stím i? sčníxlx Nancy Michel ?
- ə. stím i? sčwiks Nancy Michel t̄a ḥa?λ?úsm̄ ?
- h. čkiň i? sčačečs i? tk̄milx^w i? ta?ák^w ?
- i. əx?kistm̄ Nancy Michel itlí? t̄l sčwiks i? sək^wtiws qaqx^wlx tk̄milx^w ?
- k. səx?kinx ut ḥal Nancy Michel ?
- č. ha? sq̄ltmix^w km̄ tk̄milx^w i? ነњa?њ?ítk^w ilí? i? Nt̄eqitəmíx

añčáwt sw̄tiħn

- 1a. ha? p čaptíkʷlám na?+asnəqsílxʷ t s?istk ? səx?kinx ? səx?kinx u+lut ?
 č. stím̄ asmýmýáy ɬapná? t s̄lx̄ałt ?
 č. ha? aňxást i? skram̄ ? ha? xʷ?it asčkár t sča?áqʷ ? maýxít.
 ē. ha? kʷ snyakʷmíxa?x ka n̄kʷut i? t̄ikʷt tə sča?áqʷ ? səx?kinx ? səx?kinx u+lut ?
 h. kʷ ta čkʷram̄, ha? kʷ čn̄čačm̄ k̄l n̄yxʷtitkʷ ? ha? čwikstxʷ stím̄ ilí? ka n̄yxʷtitkʷ ? maýxít.
 i. ha? xʷ?it i? qəpqínt̄s asx̄m̄nkáws ? ha? xʷa?qín ? səx?kinx ? səx?kinx u+lut ? maýxít.
 k. ha? kʷ kskw̄wažn̄ ? stím̄ aňmisxást tmixʷ u+kskw̄wažn̄ ? maýxít.
 k. kʷ ta čkram̄, ha? aňmisxást i? n̄qʷast km̄ i? n̄títa?pt t siw̄tkʷ ? səx?kinx ? maýxít.
- 2a. ha? p̄kiń n̄xa?x?ítkʷ asčwík ? ka?kíń ki? wíkñtxʷ ? maýxít.
 č. ha? qʷaý kʷ ta čččaččawílx i? i? t̄ikʷt l̄ sča?áqʷ ? səx?kinx ? səx?kinx u+lut ? maýxít.
 č. ha? kʷ səčča?čč?úsx t̄ spi?scítt ? stím̄ asčwík ? maýxít.
 ē. t sča?áqʷ, ha? wíkñtxʷ stím̄ u+ta?ákʷ ? ha? wíkñtxʷ stím̄ u+n̄ałt ? maýxít.
 h. ha? kʷ čn̄wnxʷína? u+ i? səkʷtiws tk̄milxʷ u+səkʷtiws qaqxʷl̄x ilí? l̄ n̄sl̄xʷ?ítkʷ ? səx?kinx ? səx?kinx u+lut ? maýxít.
 i. ha? kʷ p̄p̄ilkt̄ ? ha? swit l̄ asnəqsílxʷ p̄p̄ilkʷt ? swit ? maýxít.
 k. l̄ asčntíls, akskʷnxspíntk ta aksłlái ? maýxít. stím̄ n̄stilstxʷ kspułstr̄ms ? maýxít.

sk̄?iýsm̄ t s?um̄s

aksčkʷúł: rewrite the bolded verb form(s) to match the listed transitive aspects/tenses. Do not change the subject or object of the verb. Translate each new form to English.

1a. kʷukʷ i? tk̄milxʷ a? čkram̄.		
a. past/present		
č. progressive		
č. imperfect		
ē. future		
h. future imperfect		
i. present durative		
k. imperf durative		
č. fut. durative		

kʷ. fut. imperf. durative		
čʷ. past perfect		
l. future perfect		

1č. *ksnýakʷmíxaʔx* ká *nskʷuts* axá? i? *tikʷt* *Ntəqítəmlx*.

a. past/present		
č. actual/habitual		
č. progressive		
ə. imperfect		
h. future imperfect		
i. present durative		
k. imperf durative		
č. fut. durative		
kʷ. fut. imperf. durative		
čʷ. past perfect		
l. future perfect		

1č. uť č'kram' kʷukʷ i? tkʷmilxʷ uť *čačm̓* kí anýxʷtitkʷ uť wiks i?... i? tkʷmilxʷ a? č'kram' t nýxʷtitkʷ.

a. actual/habitual		
č. progressive		
č. imperfect		
ə. future		
h. future imperfect		
i. present durative		
k. imperf durative		
č. fut. durative		
kʷ. fut. imperf. durative		
čʷ. past perfect		

I. future perfect		
1ə. <i>uť kʷukʷ ixí? uť ká?ítat i? kí ntíta?pt uť lut nixʷ wiks uť tixl̥x.</i>		
a. actual/habitual		
č. progressive		
ć. imperfect		
ə. future		
h. future imperfect		
i. present durative		
k. imperf durative		
ń. fut. durative		
kʷ. fut. imperf. durative		
ńʷ. past perfect		
I. future perfect		
2a. <i>uť tə t̥xʷuý uť wiks nixʷ. uť ixí? sc̥utxə́lx i? n̥xa?x?ítkʷ.</i>		
a. past/present		
č. actual/habitual		
ć. imperfect		
ə. future		
h. future imperfect		
i. present durative		
k. imperf durative		
ń. fut. durative		
kʷ. fut. imperf. durative		
ńʷ. past perfect		
I. future perfect		

2č. *uť q̓sápi? ixí? Nancy Michel wiks, kʷukʷ, ilí? ččqacčálx i sč?aqʷ.*

a. past/present		
č. progressive		
č. imperfect		
ə. future		
h. future imperfect		
i. present durative		
k. imperf durative		
č. fut. durative		
kʷ. fut. imperf. durative		
č. past perfect		
l. future perfect		

2č. *uť nixl̓ms t i? siw̓t̓kʷ.*

a. actual/habitual		
č. continuative		
č. progressive		
ə. imperfect		
h. future		
i. future imperfect		

2ə. *uť ḥa?ḥ?úsm uť wiks i? tk̓milxʷ ta?ákʷ.*

a. actual/habitual		
č. progressive		
č. imperfect		
ə. future		
h. future imperfect		

i. present durative		
k. imperf durative		
č. fut. durative		
kʷ. fut. imperf. durative		
č. past perfect		
l. future perfect		
2h. <i>uč ixí? tkčmilxʷ lut t čsápi? itlí?... tlí? uč q̄lqiłt, p̄piłkʷt.</i>		
a. actual/habitual		
č. progressive		
č. imperfect		
ə. future		
h. future imperfect		
i. present durative		
k. imperf durative		
č. fut. durative		
kʷ. fut. imperf. durative		
č. past perfect		
l. future perfect		

smýčinm

1a. aksčkʷúl: ḥmýčinmánt kí ḥsəlxčiń. kʷulmánt i? sčuts Sča?áls t akčknxčútň.

1. The don't know about you.	
2. later you are going to know about it.	
3. We going to be knowing about you.	
4. Do they know about you guys?	
5. I am knowing (cur rel) about you.	

1č. aksčkʷúl: ḥmýčinmánt kí ḥsəlxčiń. kʷulmánt i? sčuts Sča?áls t akčknxčútň.

1. We are (prog) telling you guys traditional stories	
2. Are you telling (cur rel) them traditional stories?	
3. Is that the traditional story she told about?	
4. Why did she tell you a traditional story?	
5. The are going to tell traditional stories.	

1č. aksčkʷúl: ḥmýčinmánt kí ḥsəlxčiń. kʷulmánt i? sčuts Sča?áls t akčknxčútň.

1. Is she the one swimming (act) in the lake?	
2. Did you swim far? Was your swimming far?	
3. This evening they are gong to be swimming.	
4. Why are you swimming (cur rel)?	
5. Why did you guys start swimming?	

1ə. aksčkʷúl: ḥmýčinmánt kí ḥsəlxčiń. kʷulmánt i? sčuts Sča?áls t akčknxčútň.

1. I am going to start to cross this evening.	
2. Are you going to be going across?	
3. We were crossing (cur rel) when we saw them.	
4. Do wade in the water to cross?	
5. Did they go across?	

1h. aksčkʷúl: ḥmýčinmánt kí ḥsəlxčiń. kʷulmánt i? sčuts Sča?áls t akčknxčútň.

1. (You) Look at this!	
2. Could you look at that for me?	
3. Did she look at you guys?	
4. They are going to look at it now.	

5. Are you starting to look?	
------------------------------	--

1i. aksčkʷúl: ኮmýčinmánt kí ኮsəlxčiń. ኮwúlmánt i? sčuts Sča?álqs t akčknxčútň.

1. We got close.	
2. Did you guys start getting close?	
3. Tomorrow you are going to be getting close.	
4. Is she going to get close to you guys?	
5. I always get close to you.	

2a. aksčkʷúl: ኮmýčinmánt kí ኮsəlxčiń. ኮwúlmánt i? sčuts Sča?álqs t akčknxčútň.

1. We are going to be bathing right at dusk.	
2. Every winter they bath in the cold water.	
3. I am going to be bathing the children.	
4. Could you bathe the cat for me?	
5. (You) Bathe her for US!	

2č. aksčkʷúl: ኮmýčinmánt kí ኮsəlxčiń. ኮwúlmánt i? sčuts Sča?álqs t akčknxčútň.

1. I didn't hear you.	
2. We aren't hearing (prog) you.	
3. She never hears you.	
4. Are you hearing (cur rel) this?	
5. You guys finally heard us.	

2č. aksčkʷúl: ኮmýčinmánt kí ኮsəlxčiń. ኮwúlmánt i? sčuts Sča?álqs t akčknxčútň.

1. She finally stopped (finished) looking around	
2. Are they going to be looking around all night?	
3. Shall we look around for it for you?	
4. Why are you looking (cur rel) around for it?	
5. Are you looking (prog) around?	

1č. aksčkʷúl: ኮmýčinmánt kí ኮsəlxčiń. ኮwúlmánt i? sčuts Sča?álqs t akčknxčútň.

1. My spine hurts because I have osteoporosis.	
2. She is isn't able to walk because she's having (prog) arthritis.	

3. I have broken bones- a broken neck, a broken spine.	
4. I hope they don't get broken bones?	
5. Could you please break its neck for me?	

05. Snfánas

s?a?úms

Snfánas	Snotty
čkfa?místmst / kfa?místmnt	pray for something for one's self

čaptíkʷt

1. ɬsápi? ta čmaýám i? ɬəxəxɬxap. ut nixlmn̥ ta čmaýstsəlx ta čniwt alá? i? Ntəqitəməlx. n̥ia..ýp ečniwt. ut i? ɬəxəxɬxap čkfa?místmstsəlx skékáka?, kʷukʷ ta Snfánas. ut tałt kʷukʷ ti? ilí? snfás, nažm̥t skékáka?. ut lut ki stím t̥ xast nažm̥t xast ta čkfa?místmstsəlx kʷukʷ tqʷčinm̥səlx, m̥t čusəlx, "Snfá..nfás, n̥iačúsnt i? sniwt."	pray to get s/t Snotty
2. ut kʷukʷ i? kʷwinx ksčui?səlx kʷukʷ ut.. ut kʷukʷ n̥iačúsas i? Snfánas i? sniwt. kmax kli? ki? xast i? kli? sniwt. ixí? Snfánas i? sčkʷulsts, ksɬlpstis i? sniwt. ut ixí? ɬsápi? ta č.. ta čxʷ?it i? slaqs m̥t i? ɬəxəxɬxap čut "čkfa?místmnti i? sninwt." i? Snfánas ɬlpstis i? sniwt mał ta čniwt, ta čma?místsəlx ta čn?iwl̥m̥. m̥t ixí? kʷukʷ i? Snfánas ɬlpstis i? sniwt. ixí? i?.. i? kʷu? maýxítsəlx ɬsápi. ixí? i? smýmýaýs i? snína?. waý.	

sňsúxʷna? swłtitn̥

- 1a. stím i? sčnixl̥s Sfá?álqs ɬsápi? ?
 č. čknuxʷ nýiaýp ilí? i? Ntəqitəməlx ? ha? čkʷəkʷlał? ha? čksasqt? ha? čniwt ?
 č. kli? swit čkfa?místmstsəlx i? ɬəxəxɬxap ilí? i? kli? təqitəməlx ?
 ē. čkiňt a? tmixʷ i? Snfánas ?
 h. stím i? tqʷčinm̥səlx, i? sčutsəlx i? ɬəxəxɬxap ta čkfa?místmstsəlx Snfánas ?

- 2a. ha? kmax naqs i? sčułt̥msəlx i? ɬəxəxɬxap ta čkfa?místmstsəlx Snfánas ?
 č. swit a? čn̥iačústs i? sniwt ?
 č. stím i? sčkʷulsts Snfánas ?
 ē. ečiňsts i? ɬəxəxɬxap ta čxʷ?it i? slaqs ?
 h. swit a? čɬlpstis i? sniwt ?
 i. t stím a? ma?místməlx i? sqilxʷ ?s

aňčáwt swłtitn̥

- 1a. kʷ tə skʷəkʷiýmłt, ha? nýiaýp čmaýám aňɬəxəxɬáp ? maýxit.
 č. ha? nýiaýp ečniwt i? kli? asňil?tn̥ ? səx?kinx ? səx?kinx ut lut ?

- č. stiṁ i? k̓awmístm̓txʷ t spi?scítt ? t n̄kʷspiṇtk ? maýxít.
 ā. ha? kʷ čn̄án̄as čapná? t s̄l̄x̄ałt ?
 h. kʷ tə skʷəkʷiýml̄t, ha? n̄ȳfaýp kʷ čn̄án̄asqs ? səx?kinx ? səx?kinx uł lut ?
 i. stiṁ asčtqʷcín̄ t n̄kʷəkʷ?ač ? stiṁ aksčtqʷcín̄ tə klaxʷ ? maýxít.
 k. swit i? n̄ačúsňtxʷ t sktə?a? ? swit i? n̄ačúsňts ? maýxít.

- 2a. stiṁ i? čułts asx̄m̄nkáwa? t spi?scítt ? stiṁ i? čułtxʷ ? maýxít ?
 č. stiṁ asčn̄ačús t ska?áym̄ ? stiṁ aksčn̄ačús tə ka?áym̄ ? maýxít.
 č. swit i? ḥlpstixʷ t n̄kʷpi?scítt ? swit i? ḥlpstuŕs ? maýxít
 ā. sw̄swit aksłiřlpstím̄ tə x̄lap ? swit ksłiřptúl̄ms anwí? na?t asl̄xláxt ?
 h. ha? čxʷ?it i? slaqs i? i asňilí?tn̄ i? i sča?áqʷm̄ ? səx?kinx ? səx?kinx uł lut ?
 i. ha? qʷaý tə čk̄awm̄istm̄stxʷ i? sninw̄t ? səx?kinx ? səx?kinx uł lut ?
 k. swit n̄ȳfaýp čma?místm̄s ? swit n̄ȳfaýp čma?místxʷ ? maýxít.
 k̄. swit t aksma?mín̄m̄ tə x̄lap ? swit ksma?mínts ? maýxít.
 kʷ. ha? aňxást tə čn̄?iwl̄m̄ kʷ tə čk̄ram̄ ? səx?kinx ? səx?kinx uł lut ?

skt̄?iýsm̄ t s?um̄s

aksčkʷúł: rewrite the bolded verb form(s) to match the listed transitive aspects/tenses. Do not change the subject or object of the verb. Translate each new form to English.

1a. <i>uł nixim̄n̄ tə čmaystísəlx ta čniwt alá? i N̄təqítəməlx.</i>		
a. actual/habitual		
č. continuative		
č. progressive		
ā. imperfect		
h. future		
i. future imperfect		
1č. <i>uł nixim̄n̄ tə čmaystísəlx ta čniwt alá? i N̄təqítəməlx.</i>		
a. past/present		
č. continuative		
č. progressive		

a. imperfect		
h. future		
i. future imperfect		
1č. <i>uť i? λəxəxλ̥ap čk̥a?místr̥stsəlx skək̥áka?, kʷukʷ ta Sn̥án̥a?s.</i>		
a. past/present		
č. continuative		
ć. progressive		
ə. imperfect		
h. future		
i. future imperfect		
1a. <i>uť lut k̥l stím t̥ xast nažm̥t̥ xast ta čk̥a?místr̥stsəlx kʷukʷ tqʷčinm̥səlx, m̥t̥ čusəlx, "Sn̥á..n̥as, n̥ačúsňt i? sniwt."</i>		
a. actual/habitual		
č. continuative		
ć. progressive		
ə. imperfect		
h. future		
i. future imperfect		
2a. <i>uť kʷukʷ i? kʷin̥x ksčúi?sałx kʷukʷ uť.. uť kʷukʷ n̥ačúsas i? Sn̥án̥a?s i? sniwt.</i>		
a. past/present		
č. actual/habitual		
ć. continuative		
ə. progressive		

h. imperfect		
i. future imperfect		

2č. *ut kʷukʷ i? kʷinxsčúi?sałx kʷukʷ ut.. ut kʷukʷ n̥ačúsas i? Snfánča?s i? sniwt.*

a. actual/habitual		
č. continuative		
č. progressive		
ə. imperfect		
h. future		
i. future imperfect		

2č. *ixí? Snfánčas i? sčkʷulsts, ksžípstis i? sniwt.*

a. past/present		
č. actual/habitual		
č. continuative		
ə. progressive		
h. imperfect		
i. future		
k. future imperfect		

2ə. *ixí? Snfánčas i? sčkʷulsts, ksžípstis i? sniwt.*

a. past/present		
č. actual/habitual		
č. continuative		
ə. progressive		
h. imperfect		
i. future imperfect		

2h. *i? Sn̄ánas ḥípstis i? sniwt mat ta čniwt, ta čma?mítsaIx ta čn?iwl̄m.*

a. past/present		
č. continuative		
č. progressive		
ə. imperfect		
h. future		
i. future imperfect		

2i. *ixí? i?.. i? kʷu? maýxítsaIx q̄sápi.*

a. actual/habitual		
č. continuative		
č. progressive		
ə. imperfect		
h. future		
i. future imperfect		

smýčinm̄

1a. aksčkʷúl: n̄mýčinm̄nt k̄l n̄səlxčiň. kʷułm̄nt i? sčuts Sča?áłqs t akčknxčútň.

6. I am not hearing (act) you.	
7. We are hearing (prog) you guys.	
8. They are going to be hearing it.	
9. Are you hearing (cur rel) them?	
10. Is that what we heard?	

1č. aksčkʷúl: ḥmýčinmṇt kí ḥsəlxčiṇ. kʷułmṇt i? sčuts Sča?áłqs t akčknxčútn.

1. What did you tell about?	
2. Did she tell you about it?	
3. We are going to be telling them about it.	
4. I am telling (cur rel) about it now.	
5. Could you tell me about it?	

1č. aksčkʷúl: ḥmýčinmṇt kí ḥsəlxčiṇ. kʷułmṇt i? sčuts Sča?áłqs t akčknxčútn.

1. We are going to pray for it on your behalf.	
2. Shall I pray for for it on YOUR behalf?	
3. (You guys) Pray for it for them?	
4. Is she praying (cur rel) for it for you guys?	
5. Is that what you guys are going to pray for?	

1ə. aksčkʷúl: ḥmýčinmṇt kí ḥsəlxčiṇ. kʷułmṇt i? sčuts Sča?áłqs t akčknxčútn.

1. (You) Don't shout it!	
2. (You guys). Don't shout it at them !	
3. Let's shout it.	
4. Did she shout it at YOU?	
5. Could you shout it to them?	

2a. aksčkʷúl: ḥmýčinmṇt kí ḥsəlxčiṇ. kʷułmṇt i? sčuts Sča?áłqs t akčknxčútn.

1. Are they going to be saying it now?	
2. Did she tell YOU it?	
3. I already told you guys.	
4. She was telling (act) you.	
5. She told us it.	

2č. aksčkʷúl: ḥmýčinmṇt kí ḥsəlxčiṇ. kʷułmṇt i? sčuts Sča?áłqs t akčknxčútn.

1. Did she trap that pine marten for you?	
2. They are going to trap it.	
3. What did you trap?	
4. She is trapping (prog) it for YOU.	
5. We starting trapping yesterday.	

2č. aksčkʷúl: ḥmýčinmṇt kí ḥsəlxčiṇ. kʷułmṇt i? sčuts Sča?áłqs t akłknxčútň.

1. Why did they stop you?	
2. We are going to be stopping you guys.	
3. I stopped you already.	
4. Could you stop her for me?	
5. Why isn't she stopping (prog) them?	

2ə. aksčkʷúl: ḥmýčinmṇt kí ḥsəlxčiṇ. kʷułmṇt i? sčuts Sča?áłqs t akłknxčútň.

1. Do the waves bother you?	
2. Is she bothering (cur rel) you guys?	
3. She is bothering (cont) us.	
4. Is this the one you bothered?	
5. We bothered him for YOU.	

2h. aksčkʷúl: ḥmýčinmṇt kí ḥsəlxčiṇ. kʷułmṇt i? sčuts Sča?áłqs t akłknxčútň.

1. (You) Tell HIM about it.	
2. We are going to be telling YOU about it in a little while.	
3. (You guys) Don't tell US about it!	
4. Are they telling (prog) YOU GUYS about it?	
5. I told YOU about it last night.	

06. i? týtýmuč t tætwit a? čx?it 1

s?a?úms

alá?třm / alá?ňt	be left here / leave s/o here
kčacxňt	investigate
sčačqʷaqʷ	snivel
kčqʷəqʷmiňt	cry about s/o
ks?ayxʷtáýn	exhaustion
ńqína?řns	lay head down
ńsxlap	when morning
kčiqʷ	hang/drape
čtqilx	be stacked
čktiqʷ	be draped
qʷńqʷnilxʷ	pitiful person

čaptíkʷ+

1. q̄sápi? kʷukʷ i? tætwit. ūwístsəlx. ta?l?i? týtýmuč kʷukʷ, ?atxímň. čqiťstsəlx kʷukʷ ta čpsixm i? sqilxʷ. i? snəqsilxʷs mť qitsəlx, waý ksqiltmixʷwílx, kspíxa?x. lut. ti? nńaýp ?atxímň. úti? ks?ímxax kʷukʷ i?.. i? snəqsilxʷs, i? ɬéxəx̄łxaps. ut qʷa?qʷ?áləlx kʷukʷ ut čutəlx, "waý ksxʷilstm̄. lut ta čknýia?, waṁ čqʷlqʷilstm̄. ninws alá? čitx, mi? kʷu xʷtlilx, mi? kʷu ?imx. mi? alá? təwiňtm̄ mť alá?třm t s̄qmíltň mi? ɬal."	be left here
2. ixí? kʷukʷ s?imxs i? sqilxʷ. úti? či·tx ut mat ńtxʷəxʷqiň ki? qit. qit kʷukʷ ut ti? kaw t sqilxʷ, suxʷəxʷ i? sqilxʷ. i? xʷtilx kʷukʷ i? sqəčqičlx kčacxš , waý ti? yńat suxʷəxʷəlx. kli? kʷukʷ sčačqʷa··qʷ , kʷnxasqt mat skčqʷəqʷmists . ut kʷukʷ ččəčqʷaqʷ ut ks?ayxʷtáýn ut ?itx. ?itx kʷukʷ ut.. ti? kʷukʷ sčačqʷaqʷ mat ɭikʷut i? tl̄ sňpułxtr̄səlx.	investigate; snivel cry about s/o; exhaustion
3. ut kli? wiks i? čásýaqň əčtačʷ ut ikl? kʷukʷ xʷuý. ut ixí? il? ńqína?řns i? čásýaqň ut čqʷa··qʷ il? ut ?itx. ?itx kʷukʷ ut qit. ut qis. qis kʷukʷ čuňtm̄ i? t čásýaqň, "waý kʷ qʷńqʷaňt t tætwit. ninws tl̄ ńapná? mi? kʷu? nixlmňtxʷ, mi? kʷ ństwilx t sqiltmixʷ. ńsxlap , kʷ qit, mi? čuňma?ňtm̄ ka?kíň mi? xʷuý mi? pułstxʷ i? sła?čínň. mi? čxʷuýstxʷ kla? mi? čiçʷńtxʷ mi? kʷ ?itň, mi? kʷułmňtxʷ t aktčítxʷ i? t sípi?." ut ixí? s?xilřs kʷukʷ.	lay head down when morning
4. qit ut ixí? sxʷuýs i? kli? čuňma?ňtm̄ ka?kíň mi? xʷuý, ut waý il? kʷukʷ i? sła?čínň. ut ńapnítis ut t stím mat txʷ ki? pułsts. mat t swłwlmiňk km̄ mat t čqlnútya?. ut pułsts ut ixí? čtxʷuýsts i? kli? sňpułxtr̄. ut ńilř ití? ut mat kʷnxʷasqt spiřms. ut ńwńtis kʷukʷ i? stiçʷ. čmistís kʷa? mat ksx?kists	

č̓ačsts i? ḥəx̓əł̓xaps. uť ixí? k̓tiqʷs uť ḥw̓ntis. uť piłn, ḥstwilx, w̓ram̓.	hang/drape
5. xi..?, uť i? sqilxʷ i?.. i? t ḥw̓ilstm̓ kʷukʷ čutəłx, "waý ča?kʷ ɬawsáčntm̓ mat stiṁ i? čaw̓ts." uť kʷukʷ ixí..? xa?tús, səcxʷuýs. xʷuý kʷukʷ kli? ɬa?ítət uť wiks čp?uł. uť ɬa?ítət uť wiks i? st̓iqʷ a? č̓tiqilx uť ta·t̓ xʷ?it. uť i? sípi? kʷukʷ a? čk̓tiqʷ y̓at ta?kín. uť tə kʷəkʷułtxʷm̓ t ks̓npułxt̓ns mat i? t sípi?, kʷułs i? sn̓xʷəxʷáya?qń.	be stacked draped
6. uť ixí? kʷukʷ sc̓utsəłx, "o, waý ḥstwilx i? sq̓ltmixʷ, waý qilxʷm̓." uť ta?lí? kʷukʷ ɬmiňksəłx. sc̓utxəłx kʷukʷ, "waý, waý ti? ks̓litn̓tr̓ mi? čxʷuý kla? mnim̓t̓tət mi? kʷu? čk̓nxit̓m̓ kʷu t̓a čpižm̓. ḥstwilx i? sq̓ltmixʷ ixí? t̓l ḥw̓ilstsəłx uť qʷńqʷaňt. uť ča?kʷ lut t̓a q̓i?sts i? t čásyaq̓ns mat txʷ stiṁ i? t̓a kt̓čásyaq̓n uť ixí? čqʷlqʷiłst̓m̓. uť itlí? ki? qilxʷm̓ i? sq̓ltmixʷ uť tałt kʷukʷ s̓sysus. naňm̓t qʷńqʷnilxʷ t xʷ?asqt̓ sič t̓lat̓. ixí? isčnix̓l i? čaptíkʷt. way̓.	pitiful person

s̓nsúxʷna? sw̓łtiłn̓

- 1a. stiṁ i? ḥw̓ilstsəłx ?
č. səx?kinx uť ḥw̓ilstsəłx i? tət̓wit ?
ć. p̓nkiń ka? čq̓iłstsəłx i? tət̓wit ?
ə. səx?kinx uť q̓itsəłx i? tət̓wit ?
h. əčińt̓ i? sn̓eqsilxʷ t̓a qʷa?qʷ?ałəłx ?
i. ks̓ax?kist̓səłx i? tət̓wit i? sn̓eqsilxʷs t̓a ks̓xʷt̓l̓lx?xəłx ?
k. ks̓əx?kist̓m̓ i? tət̓wit t̓a ksalá?t̓m̓ t sn̓eqsilxʷs ?

- 2a. t̓a s?im̓sx i? sn̓eqsilxʷs, p̓nkiń ki? q̓iłt̓ i? tət̓wit ?
č. stiṁ a? čk̓ists i? tət̓wit t̓a q̓iłt̓ ? x?kinm̓ uť čmist̓s uť suxʷəxʷəłx i? sn̓eqsilxʷs ?
ć. t̓a w̓yskt̓čačx̓s, ixí? uť stiṁ a? čk̓ists i? tət̓wit ? swit i? sk̓cqʷəqʷm̓ists ?
ə. x?kiń t̓a ks̓a?y̓xʷt̓áyñi? tət̓wit ?
h. ɬa?kíń ki? sc̓əčqʷaqʷ i? tət̓wit ?

- 3a. stiṁ i? sc̓wiks əčłakʷ i? tət̓wit ? stiṁ a? čk̓ists t̓a wiks ?
č. əx?kist̓m̓ i? čásyaq̓n t tət̓wit ?
ć. əčińst̓m̓ t čásyaq̓n t̓a čitx i? tət̓wit ?
ə. stiṁ i? sc̓uts kspułst̓m̓ t tət̓wit ?
h. stiṁ i? tət̓wit i? ks̓c̓iqʷi?s ? stiṁ i? ks̓?ít̓i?s ?
i. t stiṁ ks̓kʷułtxʷi?s i? tət̓wit ?

- 4a. t̓a q̓iłt̓, ɬa?kíń ki? sxʷuýs i? tət̓wit ?
č. stiṁ i? sc̓łaps i? tət̓wit ? t stiṁ uť t̓apn̓t̓s ?

- č. ̄ka?kín ka? čtxʷuýsts i? sčpuísts i? tət̄wít ?
- ə. ̄kw̄n̄xasqt̄ ki? spīx̄m̄s i? tət̄wít ?
- h. stím i? sčxaw̄s i? tət̄wít ?
- i. x?kinm̄ uť čmistís i? s̄xw̄ítča?m̄ i? tət̄wít ?
- k. əx?kistm̄ i? st̄iqʷ t tət̄wít tə wýskt̄iqʷs, wýsxw̄ntis ?

- 5a. əciňt i? sqilxʷ i? t ̄xw̄iſtm̄ i? tət̄wít ?
- č. swit i? ̄aws̄áčhtm̄ i? tət̄wít ?
  - č. stím i? sčwiks i? xa?tús tə ̄ka?tm̄s i? s̄nułxt̄ns i? tət̄wít ?
  - ə. stím a? čkt̄iqʷ ȳat ta?kín ?
  - h. t stím uť ̄w̄ułtxʷm̄ i? tət̄wít ? čkiň i? sčkʷəkʷułtxʷs ?

- 6a. əciňtəlx i? sqilxʷ tə wiksəlx i? s̄nułxt̄ns i? tət̄wít ?
- č. səx?kinx uť ks̄litňtm̄ i? tət̄wít t sqilxʷ ?
  - č. x?kinm̄ uť ̄st̄wilx i? tət̄wít ?
  - ə. x?kinm̄ uť qilxʷm̄ i? tət̄wít ?
  - h. čkiň i? tət̄wít uť i? lúti? t̄lať ?

aňčáwt sw̄tiňn

- 1a. stím asčxʷíl t spi?scílt ? stím aksčxʷíl tə ̄lap ? maýxít.
- č. ha? kʷ t̄tyt̄muť ? ha? kʷ ̄atxím̄ ? swit i? asnəqsílxʷ i? mis̄atxím̄, i? mis̄atxím̄ ? maýxít.
  - č. ha? swit qit̄nts ̄apná? təkʷəkʷast ? ha? qit̄ntxʷ swit ? i? ̄kʷinx ? maýxít.
  - ə. ha? qʷaý kʷ t̄a čpsixm̄ ? səx?kinx ? səx?kinx uť lut ?
  - h. t ńkʷspiňtk, ha? p ?im̄x na?t̄ asnəqsílxʷ ? səx?kinx ? səx?kinx uť lut ?
  - i. kʷ tə skʷəkʷiým̄lt, ha? kʷ čknýa? t̄a čqʷlqʷiſtm̄s aňλəx̄əx̄ł̄x̄ap ? səx?kinx ? səx?kinx uť lut ?
  - k. swit i? təwiňts t spi?scílt ? swit i? təwiňtxʷ ? maýxít.

- 2a. stím a? čkistxʷ t spi?scílt tə ńt̄xʷəxʷqjň ? stím a? čkists aňmisxsláxt ? maýxít.
- č. i? ̄kʷinx ki? p suxʷəxʷ i? t̄l čitxʷm̄p na?t̄ asnəqsílxʷ ̄apná? t s̄l̄x̄fałt ? maýxít.
  - č. swit i? kćqʷəqʷmiňts t nəqspiňtk ? swit i? kćqʷəqʷmiňtxʷ ?
  - ə. ha? xʷ?it as?aýxʷtáyň t ńkʷəkʷ?ač ? ha? čqʷaqʷ uť itl̄? kʷ ?itxʷ ? səx?kinx ? səx?kinx uť lut ? maýxít.

- 3a. kʷ t̄a ̄áčqa? ̄apná?, ha? stím a? čłakʷ i? i? ńxa?čín̄ms aňčítxʷ ? maýxít.
- č. stím i? ńqína?mňtxʷ t ńkʷəkʷ?ač ? stím aksńqína?mn̄m t̄a ńkʷəkʷ?ač ? maýxít.
  - č. ha? kʷ qis t ńkʷəkʷ?ač ? stím asčqí?š ? maýxít.
  - ə. ha? kʷ qʷńqʷaňt ? ha? qʷńqʷaňt swit i? i? asnəqsílxʷ ? swit ? maýxít.
  - h. swit ný̄aýp čníxlm̄st̄ms ? swit ný̄aýp čníxlm̄stxʷ ? maýxít.

- i. ī kʷinx t aksqítt tə ḥlap ? səx?kinx ? maýxít.
k. ha? čmistíxʷ i? sc̓iqʷm t s̓la?čínm ? səx?kinx ? səx?kinx uť lut ?
- 4a. stím asččáp t ska?áy ? stím aksččap tə sča?áqʷ ? maýxít.
č. ha? kʷ ks̓wlwlmiňk ? ha? kʷ kłčkʷiňk na?t čqilň ? səx?kinx ? səx?kinx uť lut ? maýxít.
č. ha? piňm t sňkʷspiňtk ? ha? xw̓ntixʷ i? stiqliqʷ ? ha? kʷ spíša?x tə ka?áym ? ha? aksxwáám i? stiqliqʷ ? maýxít.
ə. stím a? čmistíxʷ áti? tl̓ ččačstxʷ i? sqilxʷ ? maýxít.
h. stím asčktiqʷ t sktə?a? ? stím aksčktiqʷ tə sktə?a? ? maýxít.
i. ha? kʷ wŕam t sktə?a? ? ha? kʷ sw̓rmíxa?x tə sktə?a? ? səx?kinx ? səx?kinx uť lut ?

- 5a. stím i? ?awsčačńtxʷ t spi?sc̓ítt ? stím aks?awsčácm tə ḥlap ? maýxít.
č. stím a? čtqilx i? ī snýxʷtúla?xʷs ańčítxʷ ? stím a? čtqilx ī ańńčəqmíň ? maýxít.
č. stím a? čktiqʷ i? ī ańčítxʷ, i? ī ańktčalmíň ? maýxít.
ə. ha? kʷ ksňxʷəxʷáya?qń ? t stím uť kʷuľ ańńxʷəxʷáya?qń ? t slíp ? t sípi? ? maýxít.

- 6a. kʷ kʷnxspiňtkʷ uť kʷ qilxʷm ? maýxít.
č. swit čmiskňxitm̄s ? swit čmiskňxitxʷ ? maýxít.
č. ha? pńkiň kʷ qí?̄s uť kʷ mipńwítt t stím t ḥast i? tl̓ asqí?̄s ? maýxít.
ə. swit čmisqʷlqʷílstm̄s ? swit čmisqʷlqʷílstxʷ ? maýxít.
h. swit i? misýsyus i? tl̓ asl̓láxt ? i? tl̓ asnəqsílxʷ ? maýxít.
i. swit i? misqʷńqʷnílxʷ i? tl̓ asl̓láxt ? i? tl̓ asnəqsílxʷ ? maýxít.
k. ha? kʷ qʷńqʷnilxʷ km̄ kʷ tla? ? maýxít.

skt?iȳsm̄ t s?um̄s

aksččúl: rewrite the bolded verb form(s) to match the listed transitive aspects/tenses. Do not change the subject or object of the verb. Translate each new form to English.

1a. i? snəqsilxʷs m̄ qitsalx , waý ksq̓ltmixʷwílx, kspíša?x.		
a. actual/habitual		
č. continuative		
č. progressive		
ə. imperfect		
h. future		

i. future imperfect		
2a. <i>iʔ xʷtilx kʷukʷ iʔ sqəčqič̓xs k̓t̓ac̓xs, way̓ tiʔ yəat suxʷəxʷəl̓x.</i>		
a. actual/habitual		
č. continuative		
č. progressive		
ə. imperfect		
h. future		
i. future imperfect		
2č. <i>k̓liʔ kʷukʷ scəčqʷa··qʷ, kʷnxasqt mat skčqʷəqʷmists.</i>		
a. past/present		
č. actual/habitual		
č. progressive		
ə. imperfect		
h. future		
i. future imperfect		
3a. <i>ninws t̓l̓ ŋapnáʔ miʔ kʷuʔ nixlm̓ntxʷ, miʔ kʷ x̓stwilx t̓ sq̓ltmixʷ.</i>		
a. actual/habitual		
č. continuative		
č. progressive		
ə. imperfect		
h. future		

i. future imperfect		
3č. <i>n̄s̄lap, kʷ q̄it, mi? čúńma?ńtm̄ k̄a?kíń mi? xʷuý mi? pułstxʷ i? s̄la?čínm̄.</i>		
a. actual/habitual		
č. progressive		
ć. imperfect		
ə. future		
h. future imperfect		
i. present durative		
k. imperf durative		
ķ. fut. durative		
kʷ. fut. imperf. durative		
ķʷ. past perfect		
l. future perfect		
3č. <i>n̄s̄lap, kʷ q̄it, mi? čúńma?ńtm̄ k̄a?kíń mi? xʷuý mi? pułstxʷ i? s̄la?čínm̄.</i>		
a. actual/habitual		
č. continuative		
ć. progressive		
ə. imperfect		
h. future		
i. future imperfect		
3ə. <i>mi? čxʷuýstxʷ k̄la? mi? čiçʷritxʷ mi? kʷ ?iñ, mi? kʷułmńtxʷ t akłčítxʷ i? t sípi?.</i>		
a. actual/habitual		
č. continuative		
ć. progressive		
ə. imperfect		

h. future		
i. future imperfect		
3h. <i>mi?</i> čxʷuýstxʷ kla? mi? čiqʷnítxʷ mi? kʷ ?itn̄, mi? kʷulmñtxʷ t aktčítxʷ i? t sípi?.		
a. actual/habitual		
č. continuative		
č. progressive		
ə. imperfect		
h. future		
i. future imperfect		
3i. <i>mi?</i> čxʷuýstxʷ kla? mi? čiqʷnítxʷ mi? kʷ ?itn̄, mi? kʷulmñtxʷ t aktčítxʷ i? t sípi?.		
a. actual/habitual		
č. continuative		
č. progressive		
ə. imperfect		
h. future		
i. future imperfect		
4a. uť ixí? ktiqʷs uť xwñtis.		
a. actual/habitual		
č. continuative		
č. progressive		
ə. imperfect		
h. future		
i. future imperfect		

smýčinm

1a. aksčk'wúl: n̄mýčinm̄nt k̄l n̄səlxčiň. k̄wulm̄nt i? sčuts Sča?áls t ak̄knxčútñ.

1. (You guys) Wake her up for ME!	
2. Are they going to wake him up?	
3. Does she always wake you up at four?	
4. Are you going to be waking them up?	
5. We are waking her up for you guys.	

1č. aksčk'wúl: n̄mýčinm̄nt k̄l n̄səlxčiň. k̄wulm̄nt i? sčuts Sča?áls t ak̄knxčútñ.

1. She left this behind for YOU.	
2. (You) Don't leave me!	
3. Did they leave you behind?	
4. This is what you guys left behind.	
5. Are you leaving (cur rel) it behind?	

2a. aksčk'wúl: n̄mýčinm̄nt k̄l n̄səlxčiň. k̄wulm̄nt i? sčuts Sča?áls t ak̄knxčútñ.

1. What are you guys investigating (cur rel)?	
2. That is what we investigated.	
3. Is she investigating (prog) it for YOU?	
4. They are investigating (act) us.	
5. I am going to be investigating it for you.	

2č. aksčk'wúl: n̄mýčinm̄nt k̄l n̄səlxčiň. k̄wulm̄nt i? sčuts Sča?áls t ak̄knxčútñ.

1. Why are you crying (cur rel) about her?	
2. Don't cry about me, Argentina.	
3. It's like she is crying (prog) about him for US.	
4. We are gonna cry about you.	
5. I cried about you guys.	

3a. aksčk'wúl: n̄mýčinm̄nt k̄l n̄səlxčiň. k̄wulm̄nt i? sčuts Sča?áls t ak̄knxčútñ.

1. (You) Lay your head down on that.	
2. Could you lay her head down on this for me?	
3. Is she going to be laying his head down on me?	

4. We are laying (prog) our heads down on you guys.	
5. I never lay my head on you.	

3č. aksčk'wúl: ḥmýčinmṇt kí ḥsəlxčiṇ. k'wulmṇt i? sčuts Sčaʔáłqs t akčknxčútṇ.

1. Later I'm going to be showing you.	
2. Did she show you how?	
3. Are you showing (cur rel) them now?	
4. We always show you guys how.	
5. (You guys) Show him how!	

3č. aksčk'wúl: ḥmýčinmṇt kí ḥsəlxčiṇ. k'wulmṇt i? sčuts Sčaʔáłqs t akčknxčútṇ.

1. She is skinning (prog) it for YOU.	
2. (You guys) Skin it for me!	
3. Did they skin you?	
4. This is what we will skin.	
5. Right there and you guys started skinning.	

4a. saksčk'wúl: ḥmýčinmṇt kí ḥsəlxčiṇ. k'wulmṇt i? sčuts Sčaʔáłqs t akčknxčútṇ.

1. Is she drying (cur rel) it for you?	
2. We are going to be drying it for YOU GUYS.	
3. Are you drying (prog) it?	
4. This is what I dried.	
5. Do they dry it for US?	

4č. aksčk'wúl: ḥmýčinmṇt kí ḥsəlxčiṇ. k'wulmṇt i? sčuts Sčaʔáłqs t akčknxčútṇ.

1. (You guys) Drape/hang that deer hide over there!	
2. Did she drape/hang it there for YOU?	
3. They are going to be draping/hanging it here.	
4. I draped/hung it for you guys.	
5. We draped you like a deer hide.	

6a. aksčk'wúl: ḥmýčinmṇt kí ḥsəlxčiṇ. k'wulmṇt i? sčuts Sčaʔáłqs t akčknxčútṇ.

1. She is going to call for her power.	
2. We called for the doctor for YOU.	
3. Are you ordering (prog) me a drink?	
4. I always call for a helper.	
5. This is what you guys called for.	

07. i? týtýmuč t tætwit 2

s?a?úms

λa?λa?čnčút	look for food for oneself
txʷəpxʷipn̄t	to spread things
tæčkičxst	bring s/t right back
sqʷmikst	arm muscle(s)
χʷyχʷáya?qn̄	things piled up
χsqítmxʷwílx	become a good man
ňtýna?sčút	be stubborn

čaptíkʷt

1. istm̄tíma? kʷu? čmaýxíts. ɭsápi? kʷukʷ i? sqilxʷ ksnpúlxtn̄elx úti? yf̄at ilí? i? s... i? sxf̄ítča?səlx, yf̄at stím̄ i? sc̄itňsəlx. ilí? čkʷurm̄stsəlx ut mat řkəčxus ksxʷuýsəlx i? kí... ki? ka? čtixʷm̄s... tixʷm̄elx t sc̄itň. ut ixí? ks?im̄xsəlx. ut kʷukʷ waý ksxʷúya?xəlx ut i? pæptwína?xʷ tač kíwlx. ut čusəlx kʷukʷ ?a... “waý kʷu ks?ímxax, kʷu ks?awšλa?λa?čnčúta?x.”	go looks for food
2. ut kʷukʷ i? sc̄uts i? pæptwína?xʷ, “o, tač kń ma?má?t, ti? nýf̄aýp kʷu ta č?im̄x m̄t kʷu? čkʷaqṣn̄tp. alá? kʷu? təwínti mi? alá? kń ſlal. kʷu? kʷlíná?nti i? t yámčʷa? mi? ilí? mi? kń ſlal.” ut čutəlx kʷukʷ, “lut t ūmiňktet ilí? ks?xílstm̄.” ti? ití? čut “waý, xʷúýwi, kʷu? təwínti waý kń kíwlx iňčá?.”	
3. ut ixí? i? tætwit kʷukʷ i? t ḥ... čc̄ežʷčežʷstím̄ i? t sqilxʷ i? t pætpætwína?xʷ, ūežežežap. ut kʷukʷ čut “i? tætwit lut ta čníxl”. waččm̄ čc̄ežʷčežʷstisəlx. lut ta čníxl ut ixí? nixʷ ūiſtsəlx. ut ?im̄x yf̄at i? sqilxʷ, kʷukʷ čkičx, ti? kaččw i? t sqilxʷ. ut ti? čxʷa?xʷist mat ut waý ūawt i? sc̄wařsəlx.	
4. ti? čxʷa?xʷist ut kakíči?s i? pæptwína?xʷ a? čkʷlíná? t yámčʷa?. ut qʷlqʷiſt, kʷukʷ, qʷlqʷiſtř i? t pæptwína?xʷ. čus kʷukʷ “yf̄at suxʷəxʷ i? sqilxʷ, alá?, alá? kʷu təwínsəlx. alá? kń ksłlmíxa?x mi?... alá? mi? kń ſlal. ut anwí? kʷ səčkinx ?” čus kʷukʷ, “iňčá? nixʷ, ſla? kń čpičm̄ ut kń čkičx, ti? kaččw t sqilxʷ.” o, čut kʷukʷ “waý istm̄tíma?, nínwi?s kń pičm̄.”	
5. ut ixí? kʷukʷ s?ařspířms, ?ařstətřám̄, tə tæčkičxts i? sc̄itň. ut i? pæptwína?xʷ čkʷuřsts i? sípi?. ut ixí? skʷuřtxʷm̄səlx. ut txʷəpxʷips kʷukʷ i?.. i? s... i? sípi? i? skʷuřs, ut ti? stiqʷ ūwntis. yf̄at stím̄ i? tætwit i? tæčkičxsts, ūwntisəlx ut ixí? i? sc̄itňsəlx.	bring s/t right back spread s/t
6. ut ixí? axá? i? sqilxʷ i? ūiſts ilí? i? pæptwína?xʷ ut i? tætwit suxʷəxʷelx tř lkʷut. ut ixí? mat čplplakəlx. kařítetəlx kʷukʷ i? sc̄utsəlx, “swit tla? ?	

mniṁtəm̥p xʷúywí, mi? ḥa?λa?... mi?.. ḡac̥x̥ntp x?kinm̥... x?kinm̥ i? tətwit u? x?kinm̥ i? pəptwína?xʷ." u? ixí? sxʷuŷysəlx kʷukʷ u? ḡac̥xsəlx. u? i? pəptwína?xʷ li? čqʷmikst púti?. u? i?... i? tətwit u? k̥txʷil i? s... i? stiqʷ a? čxaw u? i? sipy?. k̥txʷil i? scim̥ i? xʷy̥xʷá..ya?qn̥.	have arm muscles piled up
7. u? čutəlx kʷukʷ "tałt ki? x̥stwilx ilí?, ti? y̥at i? kstiməlx." u? km̥ s̥xʷilmsəlx. u? ixí? kʷukʷ xʷl i? sqi?sts i? pəptwína?xʷ, u? i? sqi?sts i? tətwit, xi? ki? x̥stwilx. u? x̥sq̥ltmxʷwilx. u? x̥stwilx t sq̥ltmixʷ. lut nixʷ s̥ntýna?scúts, i? t pəptwína?xʷ ki? k̥xitim̥.	become a good man; be stubborn

s̥nsúxʷna? sw̥titiň

1a. stiṁ ilí? i? ī s̥npułxt̥nsəlx i? sqilxʷ ?

č. səx?kinx u? ks?im̥xsəlx i? sqilxʷ ?

č. əcińst̥m̥ i? pəptwína?xʷ t sqilxʷ ?

2a. swit i? scuts, "tałt k̥ ma?má?t" ?

č. čax?kist̥m̥ i? pəptwína?xʷ ta č?im̥x i? sqilxʷ ?

č. swit x̥mińks ks̥t̥ewínt̥m̥ mi? ḥla? ?

ə. ī stiṁ kskʷlina?n̥tm̥ i? pəptwína?xʷ t̥ t̥ewińtm̥ t sqilxʷ ?

3a. t swit a? čcəxʷčəxʷstiṁ i? tətwit ?

č. səx?kinx u? ks̥w̥il̥stsəlx i? tətwit ?

č. stiṁ a? čkists i? tətwit ta čkičx u? ti? k̥aw i? t sqilxʷ ?

4a. swit i? sčkakícs i? tətwit ?

č. t swit qʷlq̥ilst̥m̥ i? tətwit ? əcińst̥m̥ ?

č. əcińt̥ i? tətwit t̥ siwn̥tm̥ t peptwína?xʷ, "anwí? kʷ səčkinx" ?

ə. t̥ w̥ysqʷlq̥ilsts i? pəptwína?xʷ, ksəx?kísta?x i? tətwit ?

5a. stiṁ i? sčt̥ačkičs i? tətwit ?

č. stiṁ a? čkʷul̥sts i? pəptwína?xʷ ?

č. əx?kist̥m̥ i? stiqʷ i? t̥ečkičxsts i? tətwit ?

6a. sw̥swit čp̥łplakəlx ?

č. əcińt̥ i? sqilxʷ t̥ ka?ítetəlx ?

č. stiṁ i? sčwiks i? sqilxʷ t̥ sxʷuŷysəlx, ḡac̥xsəlx la?kíň i? pəptwína?xʷ na?t tətwit ?

ə. swit a? čqʷmikst ?

h. stiṁ a? čxʷy̥xʷáya?qn̥ ?

7a. x?kinm uč čmistísəlx ḥstwilx ilí? i? pəptwína?xʷ na?t tətwit?

č. ḥwí stím ki? ḥstwilx i? pəptwína?xʷ na?t i? tətwit?

č. swit lut nixʷ sňtýna?sčúts?

ə. swit i? kňxitm t pəptwína?xʷ?

ańčáwt swłtiń

1a. ha? kʷ ksňpułtxn kí a? čclčaí? səx?kinx? səx?kinx uč lut?

č. i? kí ańcítxʷ, ha? xʷa?s?ítń? ha? kʷ ksxwítča? səx?kinx? səx?kinx uč lut? maýxít.

č. ká?kín ki? kʷ čtixʷm t aksčítń? ha? kʷ čtŵčñčut ha? km̄ kʷ čtəxʷčñčut? maýxít.

ə. ká?kín kʷ s?awsłā?łā?čnčúta?x tə skłə?a? maýxít.

2a. ha? kʷ ma?má?t? swit i? misma?má?t ki? tl̄ aslxláxt? maýxít.

č. swit nýčaýp əččkʷaqstxʷ? swit nýčaýp əččkʷaqstrm̄s?

č. swit i? təwińts t skłə?a? swit i? təwińtxʷ? maýxít.

3a. kʷ tə skʷəkʷiýmłt, swit misččəxʷčəxʷstúms? maýxít.

č. kʷ tə skʷəkʷiýmłt, ha? nýčaýp čnixlm̄stxʷ ańnkʷl̄kʷúltń? səx?kinx? səx?kinx uč lut?

č. kʷ tə skʷəkʷiýmłt, ha? qʷaý p ta č?im̄x na?t asnəqsílxʷ? səx?kinx? səx?kinx uč lut?

ə. p ta txʷuyý na?t asnəqsílxʷ t skəklaxʷ, ha? ławt i? scwařmp? səx?kinx? səx?kinx uč lut?

4a. t nkʷspińtk, ha? kakíčntxʷ stím a? čkʷlína? t yám̄xʷa? maýxít.

č. t kəklaxʷ, swit misqʷlqʷílstxʷ? swit misqʷlqʷílstm̄s? maýxít.

č. i kʷinx ki? p suxʷəxʷ i? tl̄ čitxʷm̄p na?t asnəqsílxʷ ɬapná? t sxl̄čałt? maýxít.

ə. t snəqspińtk, ha? kʷ ństil̄s, "kń ksłilmíxa?x"? səx?kinx? səx?kinx uč lut?

5a. ha? kʷ ɬawstətłáṁ t sča?áqʷ? ha? kʷ s?aśtətłmíxa?x tə sča?áqʷm̄? maýxít.

č. stím asctxʷəpxʷíp t spi?scíłt? stím aksctxʷəpxʷíp tə ɬlap? maýxít.

č. ha? təčkičxstxʷ asnəqsílxʷ t nkʷəkʷ?ac? stím asctəčkič? maýxít.

6a. i kʷinx ki? kʷ t̄plak kí ańcítxʷ t skəklaxʷ? maýxít.

č. i kʷinx ki? kʷ ɬa?ítet kí ańnkʷúlm̄ ɬapná? t sxl̄čałt? maýxít.

č. ha? ta?lí? kʷ čqʷmikst? swit misčqʷmikst i? tl̄ aslxláxt? maýxít.

ə. stím a? čxʷȳxʷáya?qń i? i skłə?áms ańcítxʷ? maýxít.

7a. stím asqí?s t nkʷəkʷ?ac? ha? qʷaý ta čnłəkʷəkʷmístxʷ asqí?s? maýxít.

č. swit a? čxsqłtm̄xʷwilx i? kí asnəqsílxʷ? maýxít.

č. kʷ tə skʷəkʷiýmłt, ha? nýčaýp kʷ čnłýna?sčút? ha? kʷ čnłýna?sčút ɬapná? maýxít.

sk̤t̤iýsm̤ t s̤um̤s

aksčkʷúl: rewrite the bolded verb form(s) to match the listed transitive aspects/tenses. Do not change the subject or object of the verb. Translate each new form to English.

1a. <i>waý kʷu ksʔímxa?x, kʷu ksʔawšla?λa?čníčúta?x.</i>		
a. past/present		
č. actual/habitual		
č. progressive		
ə. imperfect		
h. future imperfect		
i. present durative		
k. imperf durative		
ķ. fut. durative		
kʷ. fut. imperf. durative		
ķʷ. past perfect		
l. future perfect		
2a. <i>o, taťt kn̤ ma?má?t, ti? nyfayp kʷu ta č?imx mť kʷu? čkʷaqsn̤tp.</i>		
a. actual/habitual		
č. continuative		
č. progressive		
ə. imperfect		
h. future		
i. future imperfect		

2č. *lut t̥ xmiňktat ilí? ks?xiłstm̥.*

a. past/present		
č. actual/habitual		
ć. continuative		
ə. progressive		
h. imperfect		
i. future imperfect		

3a. *ččəxʷčəxʷstim̥ i? t̥ sqilxʷ i? t̥ patpatwína?xʷ, λəxəxλ̥xap.*

a. past/present		
č. continuative		
ć. progressive		
ə. imperfect		
h. future		
i. future imperfect		

4a. *alá? kn̥ ksλ̥lmíxa?x alá? mi? kn̥ λ̥lai.*

a. past/present		
č. actual/habitual		
ć. progressive		
ə. imperfect		
h. future imperfect		
i. present durative		
k. imperf durative		
ķ. fut. durative		
ķʷ. fut. imperf. durative		

kʷ. past perfect		
l. future perfect		
5a. <i>uɬ txʷəpxʷips kʷukʷ i? sípi? i? skʷułs, uɬ ti? stiqli? xʷnítis.</i>		
a. actual/habitual		
č. continuative		
ć. progressive		
ə. imperfect		
h. future		
i. future imperfect		
5č. <i>uɬ txʷəpxʷips kʷukʷ i? sípi? i? skʷułs, uɬ ti? stiqli? xʷnítis.</i>		
a. actual/habitual		
č. continuative		
ć. progressive		
ə. imperfect		
h. future		
i. future imperfect		
5č. <i>yɬat sti'm i? tətwít i? təčkičxsts, xʷnítisəlx uɬ ixí? i? scítñsəlx.</i>		
a. actual/habitual		
č. continuative		
ć. progressive		
ə. imperfect		
h. future		

i. future imperfect		
6a. <i>u^t ixí? sx^wuýýsaíx k^wuk^w u^t řacčsaíx.</i>		
a. actual/habitual		
č. continuative		
č. progressive		
ə. imperfect		
h. future		
i. future imperfect		
7a. <i>lut nix^w sňítyna?scúts, i? t pæptwína?x^w ki? knxitm̄.</i>		
a. past/present		
č. actual/habitual		
č. progressive		
ə. imperfect		
h. future		
i. future imperfect		
k. imperf durative		
č. fut. durative		
k ^w . fut. imperf. durative		
č. past perfect		
l. future perfect		

smýčinm

1a. aksčk'wúl: ኮmýčinmánt kí ኮsəlxčiń. ኮwúlmánt i? sčuts Sča?áls t akčknxčútň.

1. Are you going to be putting it away there?	
2. I want them to put me away at Pia Mission.	
3. Is that what you guys put away?	
4. We put it away for YOU.	
5. Is she putting (prog) it away for me?	

2a. aksčk'wúl: ኮmýčinmánt kí ኮsəlxčiń. ኮwúlmánt i? sčuts Sča?áls t akčknxčútň.

1. I am dragging (cur rel) it.	
2. Could you drag it over here for ME?	
3. Why is she dragging (prog) you?	
4. Are they going to be dragging him?	
5. This is what we are going to drag.	

2č. aksčk'wúl: ኮmýčinmánt kí ኮsəlxčiń. ኮwúlmánt i? sčuts Sča?áls t akčknxčútň.

1. We left YOU one.	
2. They started to leave it.	
3. That is what we left.	
4. She is going to be leaving you money.	
5. I am (cur rel) leaving it for you guys.	

2č. aksčk'wúl: ኮmýčinmánt kí ኮsəlxčiń. ኮwúlmánt i? sčuts Sča?áls t akčknxčútň.

1. Could you cover it for me?	
2. We are going to start to cover it.	
3. Why are they covering (cur rel) it for YOU?	
4. (You) Cover it for her!	
5. Why do they cover (act) you?	

3a. aksčk'wúl: ኮmýčinmánt kí ኮsəlxčiń. ኮwúlmánt i? sčuts Sča?áls t akčknxčútň.

1. Is she going to be instructing you?	
2. Are those her instructions (what she instructed)?	
3. I am instructing (cur rel) you.	

4. Do you know why we instruct you?	
5. We are (prog) instructing you guys.	

3č. aksčkʷúl: ḥmýčinmṇt kí ḥsəlxčiṇ. kʷułmṇt i? sčuts Sča?áłqs t akčknxčútn.

1. We are throwing (cur rel) it away for YOU.	
2. This is what you guys threw away.	
3. Why did you guys throw me away?	
4. They always throw you away.	
5. I threw you away.	

4a. aksčkʷúl: ḥmýčinmṇt kí ḥsəlxčiṇ. kʷułmṇt i? sčuts Sča?áłqs t akčknxčútn.

1. Why is she talking (act) to you?	
2. I am going to be talking to you later.	
3. They are going to be talking to you.	
4. We are talking (prog) to you guys.	
5. Did you talk to them?	

5a. aksčkʷúl: ḥmýčinmṇt kí ḥsəlxčiṇ. kʷułmṇt i? sčuts Sča?áłqs t akčknxčútn.

1. Do you know what we made for you?	
2. I am going to work on it.	
3. Why are you working (cur rel) on it for them?	
4. She is fixing it for us.	
5. We are going to be making it for YOU GUYS.	

5č. aksčkʷúl: ḥmýčinmṇt kí ḥsəlxčiṇ. kʷułmṇt i? sčuts Sča?áłqs t akčknxčútn.

1. Why did they cover you?	
2. We always cover them for YOU.	
3. I am covering (cur rel) them for you guys.	
4. Are you covering (prog) it for ME?	
5. Are those what you covered?	

5č. aksčkʷúl: ḥmýčinmṇt kí ḥsəlxčiṇ. kʷułmṇt i? sčuts Sča?áłqs t akčknxčútn.

1. Who dried it for YOU?	
2. We are drying (prog) it for you.	

3. That is what I dried.	
4. Are you going (cur rel) to be trying it?	
5. She always dries if for US.	